

UKRAINIAN AMERICAN YOUTH ASSOCIATION, INC.

P. O. Box 211, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

К

ЖУРНАЛ
МОЛОДИХ

Р

И

Л

А

КРИЛА ЖУРНАЛ МОЛОДИХ

„WINGS” Publication
of the Ukrainian
American Youth
Association, Inc.

В и д а н н я
Спільки Української
Молоді Америки, Інк.

Виходить раз на місяць

Головний редактор **В. Давиденко**
Відповідальний редактор **В. Коваль**

Редакція й Адміністрація:
„The Wings”, 310 E. 6th St., New York 3, N.Y.

Листування:
„The Wings”, P.O. Box 211 Cooper Station,
New York 3, N. Y.

З М І С Т :

З книги „Еміграція” — Євген Маланюк	1
Т. К. — У вечір на чужині	1
Ігор Шахновський — Син	1
Н. Ю. Олещко — Де шукати себе?	2
Інж. В. Трембіцький — Наші державні прапори	4
Юрій Липа — Корабель, що відпливає	5
Федір Коваль — Як гарно бути молодим	7
Макс Філіо — По той бік можливого	3
Т. К. — Матері	9
В. Січинський — Олександр Тарасевич	10
Іван Людим — Краєчок дійсного буття	15
Борис Берест — Проблеми українського кіна	19
Іван Колосів — Комуністичний фільм про Тараса Шевченка	20
У поневоленій Україні:	
Нові „каналаські” роботи	23
„На рівних правах з мужчиною”	23
Львівські композитори	24
Назад до латини!	24
Розвага-гумор-сатира	25
Рекорди природи	26
З науки й техніки	27
Нотатки читача	28
Привіт генерала Айзенгавера для І Здвигу СУМА	29
Еспит витримано!	29
Богдан Лепкий — Хоч зламані списи	31
IV Крайовий З’їзд СУМ’у в Канаді	32
Українці на IV Конференції Ради Світової Асамблеї Молоді	32

Третій З’їзд СУМА

У днях 4 і 5 жовтня ц. р. в Філадельфії відбудеться III Річний З’їзд СУМА. До свого Третього З’їзду Спілька Української Молоді приходить з великими успіхами в діяльності на зовнішньому відтинку і з чималими недоліками у внутрішній роботі. Сталося так тому, що склад Головної Управи на II З’їзді був невдало підібраний. Відділи, які повинні були займатися внутрішніми справами, цього не робили. Культурно-освітній відділ на протязі цілої каденції був цілковито бездіяльний. Його функції, в міру можливості, виконували інші члени Головної Управи, але це діялося без жадного плану та системи. Це ж саме відноситься й до оцінки роботи організаційного відділу. Керівники цих відділів зреклися своїх становищ, подавши такі мотиви, на які може посылатися кожен, хто посвятив себе суспільно-громадській праці.

Ще гірша справа з Відділом Юнацтва СУМА. Керівник цього відділу нічого не робив і не зрікався свого становища. Цим трьом відділам З’їзд повинен присвятити максимальну увагу і обсадити новообрану Головну Управу такими людьми, які б несли відповідальність за доручену їм роботу. Культурно-освітній роботі, організаційній роботі та вихованню юнацтва буде також присвячена і основна доповідь на З’їзді. Пред’явить Головна Управа й чималі претензії до окремих Осередків, які систематично не виконують доручень своєї Централі. Зокрема, буде порушена справа журналу „Крила”. Хай кожен Осередок через своїх делегатів скаже на З’їзді, яку він перевів роботу, щоб зміцнити та поширити свій молодечий журнал, цей нерв СУМА, без якого не можна уявити існування нашої організації.

Та, однак, які б не були внутрішні недомагання у згаданих ділянках, СУМА їх мусить подолати!

Соборність Спільки Української Молоді в Америці, жертвенність її членства та дисциплінованість — це найкраща запорука її успішної діяльності в майбутньому.

Делегатам Третього Річного З’їзду СУМА бажаємо найкращих успіхів у роботі і вітаємо їх нашим сумівським привітом: Честь України — Готов боронити!

УВАГА!

УВАГА!

Щоб забезпечити регулярне одержування журналу „Крила”, Передплатники повинні твердо додержувати таких правил:

1. Не чекаючи пригадки, акуратно вносити передплату на адресу Адміністрації, пам’ятаючи, що ціна одного примірника журналу 30 центів.

2. При зміні адреси негайно подавати Адміністрації нову адресу, виписуючи її чітко, друкованими літерами.

3. В разі недержання чергового числа журналу — негайно сповіщати про це Адміністрацію.

На складі Адміністрації ще можна набути всі попередні числа „Крил” за 1951 і 1952 роки.

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ Й ПОШИРЮЙТЕ ЖУРНАЛ МОЛОДИХ „КРИЛА”!

ІЖРИЛА ДЖУРНАЛ МОЛОДИХ

Ч. 5 (9.)

ЖОВТЕНЬ — 1952

РІК II

Євген Маланюк

3 книги „Еміграція“

І вчора знову снилась Ти —
З пекучим зойком в тайні зору,
Знов степ і села, і хрести
І свист херсонського простору.

Ішла розхристана й страшна,
Всміхалась божевільно-хитро.
Обличчя зразу й не впізнав —
Опеченого чорним вітром.

Навколо мертві площі піль
В шматках осіннього туману.
Пекучий піт, селянський біль
Зітхав крізь землю тяжко й п'яно

Ти йшла безвладно, як сліпа
Єдиним сном, єдиним бодем,
Ти йшла навик проклятим полем
Йі до стіп чорнозем прилипав,

До стіп порепаних... Мій крик
Завмер у горлі згустком крові,
А Ти — й не глянула в мій бік,
Стиснувши ще щільніше брови.

А Ти байдужа і чужа
У чорний степ пішла... шукати...
І зір різнув вогнем ножа
І зір не захотів пізнати.

1923. Осінь.

Т. К.

„У вечір на чужині“

Колись в такі чужі й тусклові вечорі — при свічці тьмавій,
Івану гетьману в Бендерах, — Орлику — в ідкій лондон-
[ській мулі

Скресали маривами згарища Батурина й боевища Полтави,
І Симона десь в мансарді Парижу Базару привид мучив.
Отак не три, не триста, — тисячі в пасажах болів,
То в мріях голубих часом, — верстали шлях ізгоїв.

Ігор Шанковський

Син

Ти сам... І час тобі, мов рукоять
меча залізного, що квіт двосічний
підняв попри божественність Розп'ять
і карб жорстоких рівно значить вічний.
Це так немов — читати голубінь,
пізнавши мовчанку кістлявих літер,
що вказує на наступ покоління
і ніч, вогні, де неугавний вітер
таємний шепіт бору передасть
на крила видив і уявлень...

Власть!

Лунає з дул, де сталеві бійниці,
ступають юні, тліють ями ран
і усміхом вітають політ криші,
і ще безногорукий ветеран
хрести заслуги перед очі тиче.
Тікаєш? — Навздогін летить проклін
і дикий ворон безнастанно кличе,
від чорних, димом загорілих, стін
ти бачиш: йде іще незнаний він...

II

Ти сам... І острах твій тепер, немов
відпершорічний, сталий тремт осики.
А він зближається усе, безмов,
і тишу лиш твої ворущать кринки.
Із жахом тне повітря гострий ніж
німотної його чудної з'яви...
Тікаєш? — Лише нетрі бездоріж
і хворий блиск могутньої уяви
хоробрість шле на неминучий стин,
зникає образ у темноті...

Син,

що вперше світ побачив тільки нині,
можливо, другим все це передасть,
засвоївши під болі материні
талан прабатьківський і дику снасть.
А він? — Тоді іще незрозумілий,
тобою зненавиджений від літ,
весь затремтить усмішкою зегрілий,
відрахувавши твій невдячний хід
значитиме його первинний слід.

1952

Н. Ю. Олужко

Де шукати себе?

Вже тих декілька випадкових розмов з читачами з приводу статті „Життєві перспективи”, вміщеної в попередньому числі нашого журналу, переконують, що наші передбачення були правильні: читач вимагає більшої ясності! Його не задовольняє лише окреслення думки. Він чекає на практичні вказівки, що саме треба робити, як, якими засобами і т. ін. Ми згідні з тим, що справа життєвих перспектив вимагає ширшого обговорення, і аж ніяк не думали обмежитися лише назеденням нашого розуміння тієї проблеми. Навпаки, сама стаття закінчувалася обіцянкою присвятити їй більше уваги. Але треба заздалегідь застерегти читачів від неправильних вимог до журналу: він не є й не може бути підручником життя, подавати приписи, а тим більше трафарети в творчому процесі накреслення особистих життєвих перспектив. Роля преси в чому іншому: вона має зароджувати ідеї в суспільстві, викликати в ньому творчі рухи, спрямовувати їх, надавати їм осмислення, а не підмінювати їх. Тим більше в такій справі, як накреслення життєвої перспективи кожним для себе, де вирішальне значення в першу чергу має сама особа, весь її внутрішній габітус. Тим то участь преси в такому процесі — нашого журналу теж — може йти лише шляхами безпосередніх зв'язків, орієнтації справи в її конкретних обставинах. Наша редакція не тільки не думає від того ухилитися, а навпаки — всемірно вітатиме такі безпосередні зв'язки, докладаючи всіх зусиль, щоб мірою своїх сил бути корисною, і даючи місце на сторінках журналу найбільш цінним випадкам.

Отже, беручись за перо, щоб знову обговорювати тему життєвих перспектив, зовсім не збираємося відповідати на запитання, як це робити, і подавати щось подібне до інструкцій. Хочемо лише поширити усвідомлення нашої тези про розміщення життєвої перспективи в площині роботи на Рідних Землях.

Перше, що повинен зрозуміти кожний юнак, розв'язуючи цю справу для себе — це те, що в кожній суспільно-корисній праці є два моменти: технічний і соціальний. Кожна дія того руда складається не лише з механічних процесів, — навколо неї створюються і відповідні форми суспільних відносин. Отже, яку природу праці має поставити в центрі своєї уваги юнак, підготовляючи себе до роботи вдома, окреслюючи собі місце в суспільстві, визначаючи, які цінності він має з собою привезти зі своїх блукань по світі, і ними узасаднити те місце?

Колись дідичі посилали своїх синів закордон навчатися того, чого вони не могли навчитися в технічно відсталій Російській імперії. Вони вивчали машини, яких не було тоді в імперії, опановували технологічні процеси, яких не знали, і т. ін. Чи має на тому зосереджувати свою увагу юнак під час свого перебування на чужині, в тому шукати найбільш цінного, що має привезти додому? Ні, він має глибоко усвідомити, що там, вдома, він зустріне з людьми значно вищими від нього рівнем технічних знань та досвідом, і що йому доведеться ще довгий час брати від них і те й друге. Не можна недоцінювати того, що рівнем технічної культури Україна сьогодні не

поступається перед іншими розвиненими країнами світу. Молодь мусить застерегти себе від розчарування, яке неминує прийде, коли вона уроїть себе носієм нових технічних знань, реформатором існуючого. Такого рівня знань вона ані не встигне осягнути, ані знайти стільки того нового, що творило б поважну реформу. Отже, молодь мусить бути готова до того, що, як технічна сила, вона ввійде в існуюче річище технічних процесів, буде діяти, до певної міри, в межах тих навичок, засобів, практики і традицій теж, які склалися там. Вона займе місце, властиве молоді.

Не треба забувати при тому ще одного, дуже важливого явища: революція, на відміну від війни, поки не вирішиться її остаточна роля, не позначається поступом технічної культури. Вся воля суспільства зосереджується під час революції в площині національних і соціальних питань. Лише з нового ладу постає розквіт усіх сторін життя, а в тому й техніки.

Отже, не нового слова в механіці й технології виробничих процесів чекатиме Батьківщина від молоді, що повернеться додому, — вона вимагатиме іншого.

Але зі сказаного тут аж ніяк не виходить, що молодь має бути байдужа до засвоєння технічних знань, до набуття практичних навичок і майстерності. Навпаки: молода людина має докласти всіх зусиль, щоб стати добрим фахівцем, опанувати всі методи вдосконаленої техніки. І це потрібне не лишень тому, щоб поважати самого себе, почувати себе повновартісним членом суспільства, а й тому, що без цього молодь не виконає того призначення, яке походить з факту її перебування закордоном. Невдаха, недотепа в роботі ніколи не зможе користатися пошаною свого робітного оточення. Хоч яке б старання виявляв він у суспільній праці — йому не позбутися презирливого назвища „базікало”.

Що ж нового, кінцевого для України, має привезти молодь додому, в чому її найголовніше покликання в післяреволюційній добі? (Про вклад молоді на чужині в саму революцію треба говорити окремо). Того нового й кінцевого треба шукати не в технічній, а в соціальній природі праці. Хоч революція здебільшого приводить до ґрунтовної зміни всіх сторін життя, в тому числі і в сфері технічної культури, — все ж ніколи вимоги нових способів праці не ставали її гаслами. З самої природи це — активний процес проти існуючих соціальних умовин, і тому творча воля суспільства в революції і по ній спрямовується в першу чергу на створення нових форм суспільних відносин, як в політично-державному житті, так і в трудових процесах. Це стосується до всіх революцій і — найбільшою мірою — до нашої національно і соціально-визвольної революції. Після повалення комуністичної системи все, що творить соціальний зміст життя, потребуватиме докорінної зміни. Навіть те, що мало б залишитись, вимагатиме досконалої ревізії та пересцінки.

Якими силами може бути здійснене це велетенське завдання, за якими зразками, на підставі яких спостережень, досвіду, знань? Коли так сформулюємо потреби майбут-

нього і над тим замислимося, неминуче прийдемо до констатації надзвичайно тяжкого становища. Вся система більшовизму спрямована на те, щоб убити в людині громадянина, виключити її з активного соціального життя. Якщо за людиною й залишається ще якесь поле творчості, то виключно в сфері технічній. В усьому іншому вона фактично — робот. Справи соціальної природи навіть функціонально відокремлені від технічного апарату та робітників і зосереджені в парткомітеті та профбюрі.

Отже, немає нічого дивного, що на Рідних Землях маємо подостатком добрих фахівців-техніків, серед них чимало високообдарованих, здібних, ерудитних, але зовсім мало таких, які відповідали б поняттю активних громадян. Навіть шляхом приватного зацікавлення людина неспроможна розвинути свої знання в сфері соціальних питань, бо для неї закриті всі шляхи до того, — нічого, крім більшовицької писанини, не може попасти до її рук. Мало того, працюючи свідомо, вона намагається унікати всіх питань того роду, і не лише тому, що всі ці питання перейняті ненависною комуністичною облудою, а й тому, що хоче застерегти себе від усіляких небезпек терору. З тих же мотивів самозбереження, вона взагалі намагається відсунути від себе відповідальність за рішення, стараючись у кожній справі, навіть дрібній, забезпечитись підписом або папірцем комуністичного „начальства”. Це не могло не відбитись і на духовій природі працюючих: у масі це люди з притупленими волею й ініціативою в суспільному житті. Сподіватися, що вони, по десятках років безпросвітнього гноблення та обезволення, зможуть забезпечити докорінну перебудову соціальних моментів, і то на всіх ділянках життя, — було б невинувато. Суспільство потребуватиме допливу свіжої крові, потребуватиме людей, що жили в інших умовах і мали можливість набути відповідних знань, спостережень, досвіду.

Тією свіжою кров'ю і має стати наша еміграція і насаперед молодь. Стати придатними для тієї ролі і є найсвятіший обов'язок молоді, призначений їй самим Провидінням. Ми не маємо тут на увазі загальнодержавного соціального устрою. То — завдання окремо покликаних і здатних до того одиниць. Ми говоримо за всіх, за масу, за кожного зокрема, за людей усіх рівнів знання та освіти. Це вони, оті десятки тисяч молоді, що безпосередньо увійдуть в саму масу працюючих, стануть ферментом пробудження і окреслення соціальних прагнень, точкою кристалізації соціальної волі. Без того, без спроможності широких народніх мас сказати своє усвідомлене „хочу”, ніяке народоправство, навіть при найдемократичнішій конституції — неможливе.

Яким же знанням і досвідом має озброїти себе молодь, щоб виконати ту роллю, на чому зосередити свою увагу? — На всьому тому, що творить соціальний комплекс її повсякденної звичайної праці. І тут ніщо не може залишитися поза її інтересом. Кожний мусить пильно поглядатися і до організації свого робітного місця, і до системи контролю праці, до її нормування, режиму робітного дня, відносин робітників між собою і з адміністрацією, заходів у справі охорони праці, і всього того, що визначає становище працівника в роботі. Ще з більшою увагою треба ставитись до ознайомлення з робочим законодавством,

з трудовими умовами, професійним рухом, соціальним забезпеченням, охороною здоров'я, правами на виховання та освіту дітей і т. д. Не збираємося перелічувати тут усе, що мусить засвоїти наша молодь. Підкреслимо лише, що вдома потрібне буде все.

Нам скажуть, що це приведе до механічного перенесення чужого, що серед еміграції багато таких, чкі зможуть лише засвоїти те, що безпосередньо спостерігають, що вони не зможуть критично поставитись до своїх спостережень. Так не станеться. Ми дуже далекі від того, щоб зводити пересадку дерева лише до вміння це зробити. Знаємо, що для того потрібний відповідний ґрунт і клімат. А тим більше далекі від того, щоб ідеалізувати все те, що спостерігатиметься, і вважати за належне до наслідування. Але ті спостереження не будуть одноманітні. Молодь — розсипана по цілому світі. Кожен привезе своє, і вже саме зіставлення різного спричиниться до знайдення кращого. А крім того хіба мало серед молоді і таких, що зможуть критично поставитись до спостережень, хіба не можна збільшити кількість таких людей, хіба тяжко припускати, що знайдеться досить таких, які захочуть озброїти себе знанням політичної економії та соціології?

Найголовніше ж те, що в цьому кольосальну роллю повинні відіграти наші молодечі організації. Вся справа, що про неї тут мова, не може йти самопливом. Це має бути організованим процесом. Молоді не тільки треба вказати, що заслуговує на вивчення, а й як це зробити, як оцінити те чи інше явище; як розібратися в тому. Їй треба уможливити широкий обмін думок і спостережень. Лише на тлі того роду роботи може вирости людина-громадянин.

Треба визнати, що наші молодечі організації до певної міри звужували поняття своєї виховної роботи до створення морального змісту людини. Не заперечуючи найістотнішого значення того, все ж маємо визнати, що для такого роду організацій, особливо для тих, у складі яких є молодь старшого віку, — цього замало. Вони повинні виховувати не тільки національно-свідому і морально здорову людину, а й людину-громадянина.

Немає нічого більш хибного, як розуміти під тим розміщенням симпатій молоді поміж існуючими політичними течіями. Самі симпатії і визнання ще не роблять з людини діяча. Потрібна наполеглива праця над нагромадженням знань, умінь, щоб стати активно діючою одиницею в соціальному житті суспільства, щоб стати громадянином. А це приходить у висліді виховання.

В цьому поширеному, відповідно до потреб, розумінні виховної роботи і полягає дальший етап в роботі молодечих організацій.

Підкреслиючи тут велике значення для потреб Краю вивчення соціальної природи праці в порівнянні з її технічною природою, не забуваймо того, що є такі галузі фахового знання, які повністю не заступлені в нинішній Україні і заповнення яких теж стане значною мірою обов'язком еміграції. Але про це скажемо іншим разом. Так само на окрему увагу заслуговує тема про своєрідне, відмінне від звичайного, становище молоді під час революції і першого періоду перебудови соціальних умов суспільного життя.

Инж. В. Трембіцький

Наші державні прапори

Прапор національний і державний

В одному з попередніх чисел „Крил” вміщена була стаття про українські гроші, як знамена нашої фактичної самостійности з-перед тридцяти років. Нині довідаємося дещо про інші знамена Української Держави — про **наші державні прапори**. Підкреслюємо слово „державні”, бо прапори, як своєрідні геральдичні знаки, не завжди мають державний характер. Не всі народи світу мають свої самостійні держави, однак майже всі мають свої **національні прапори**. Державні прапори можуть мати лише ті нації, які живуть або недавно жили державним життям. Національний прапор може прийняти кожний нарід, під якою займанщиною він не був би. Рішенням всенациональних зборів, зложених з найвизначніших людей наукового, культурного та громадського життя, даний нарід може ухвалити своє прапорне знамено. Державні прапори, подібні до національного, але часом своїми композиціями відмінні від нього, може ухвалити лише сойм чи парламент даної нації на власній державній території, оформляючи цю ухвалу законом.

Прапор і закон

Ухвалений законом вигляд прапора, який є зобов'язуючий для всього населення, не може бути ніким, крім влади, що його ухвалила, змінений. Тому кожного нашого громадянина, вихованого в послуші перед законами, може лише здивувати недавня дискусія на тему вигляду нашого національного прапора. Тим більше, що дехто з дискутантів власними очима читали закони Української Держави про прапор, а то й самі їх **ухвалювали**.

Чи можна собі уявити, щоб хтось із емігрантів чеських чи польських почав дискусію, як повинен виглядати прапор чеського чи польського народів? Мабуть, ні. Отже, ще донедавна розписувані на сторінках нашої преси статті на тему прапора треба вважати за вияв ще деякої невироблености нашого громадянства в проблемах державного життя народу, а саме — послуху та додержання законів, до того ж не чужої, а такої **своєї держави**. Дискусія над виглядом нашого прапора свідчить ще, мабуть, і про мале зацікавлення наших громадян до видаваних 1918 року розпоряджень наших урядів — Великої України (УНР) та Галичини.

А закон про прапор, ухвалений Пленумом Центральної Ради в Києві 22 березня 1918 р., казав, що прапор Української Народної Республіки має бути синьо-жовтий, при чому синє (блакитне) поле має бути зверху, жовте — під синьою барвою, а границя між обома полями має переходити в половині прапора.¹⁾ В подібний спосіб був ухвалений закон про прапор Українською Національною Радою у Львові в ЗУНР — Галицькій Державі 13 листопада 1918 р., спертий на ухвалі про вигляд нашого національного стягу Головної Руської Ради від травня 1848 року.

На підставі цих двох законів, всі українські державні установи в їх мирному та воєнному стані послуговувалися такими прапорами, які ухвалила найвища влада галиць-

кої та наддніпрянської України. Крім цього, законними прапорами УНР-ЗУНР послуговувались всюди однаково і українські дипломатичні та торговельні представництва закордоном, для яких недопускальним було робити якісь **на власну руку** зміни в державних знаменах.

На підставі законів про прапор України — УНР та ЗУНР — постав 14 березня 1939 року і третій закон про вигляд прапора в Карпатській Україні, ухвалений соймом цієї держави в Хусті.

Якби громадяни УНР, ЗУНР та навіть і Карпатської України, які були в уряді своїх держав, чи й самі ухвалювали закон про прапор, подали під час дискусії 1948-49 рр. короткі бездискусійні дані про правильний вигляд нашого прапора, — не була б тяглася з витратою часу та паперу непотрібна дискусія, яка не тільки дезорієнтувала загал нашого громадянства, а й приносила шкоду об'єднанню та політичній співпраці наших політичних угруповань.

Отже, підпорядкувавшись законові аж... трьох українських державних влад, схвалених на рідних землях, мусимо бути послушні цим державноправним розпорядженням аж до проголошення евентуального **нового** закону про прапор, схваленого таки знову вільним соймом української державної нації на Батьківщині. Інакше бути не може.

Однак, крім законів державних, є ще й інші закони, що зобов'язують такі чинники в державі, які усталюють вигляд та форму державних знаків. Ці міжнародного значення закони зв'язані з наукою про виникнення та вигляд гербів, т. зв. **геральдикой**.

Згідно з геральдичним законом, барва гербового знамена завжди має бути зверху, а барва гербового тла — під сподом. Отже, за геральдичними приписами наш прапор повинен би бути жовто-блакитний. Проте, геральдичні державні комісії іноді не додержують приписів геральдики, і свої знамена творять на основі історії свого народу та його національних звичаїв. Тому, коли Центральна Рада в Києві та Національна Рада у Львові та Хусті вирішили 1918 та 1939 рр., що прапор самостійної України має бути блакитно-жовтий, то ухвала нашої державної влади мусить нас зобов'язувати більше, ніж геральдичний припис. Врешті, наш дотеперішній закон про прапор має і науковий підклад, а саме — твердження групи наших істориків про скандинавське його походження. Переглядаючи геральдичні закони Швеції, знаходимо в них опис вимпела і командорського прапора воєнної флотії **синьо-жовтої** барви, точно такого самого вигляду, як наш національно-державний прапор.

Ознайомлені з геральдичними законами, історією і т. д. особи могли б уже й нині піддавати думку про зміну на майбутнє вигляду та барв чи їх порядку чергування у нашому прапорі. Ці **люди науки** свої наукові твердження можуть спробувати зреалізувати на пленумі нашого майбутнього парламенту **на рідних землях**, однак неможливо, щоб домагання, навіть найбільш науково авторитет-

(Закінч. на стор. 12)

Юрій Липа

Корабель, що відпливає

Берег сходами — над синім морем. Пристань. Улі човни. Дрімає бутний корабель королівський. Недалеко зелені садиби. Далі білий шлях до міста і саме місто, як дорогоцінна кришталева цяцька. У далині блакитні гори. Над усім тихий світанок. Час молитви; пустельник співає.

Многоочите, многокрильне
Тріпочеться в душі моїй —
Поглянь у себе кожен сам —
Там розцвітає Він!

Благословенно, благоцвітно
Шумить великий світ —
Поглянь довкола кожен сам —
Там розцвітає Він!

Молітеся, молітеся Йому
Молітеся, молітеся Йому
Непостижимому, Одному
І Безначальному!
(Одходить).

Усе сповнюється дзвеніннями, гаморливостями, шелестами й шумами, мов чаша, що в ній закипіло вино. Земля шумить і море грає. Молодший воїн виходить на поміст корабля і стоїть струнко й німо. Він будить старшого воїна.

Молодший воїн: Брате, устань! Усе облите золотим сонячним дощем. Щодня чую я грім і сміх у блакитному небі, сміло й просто пролітають хмарки, а все зітхає диханням благовонним. Тремтять хвилі дрібнії, непорушні на скелях сади, і поля, і квіти придорожні, і мла далекая, несвітима. Щодня смутен і весел, стою я, питаючи: „Може нині день мій? О, брате, може нині пливемо?” Щодня вилітає королівський орел купатися в синяві: здобичі, здобичі прагне він! Устань, брате, бо мовить день новий: „Ударив я в струни, і все слухає мене!”

Старший воїн: Чи не бундючаться стяги у місті, чи не іржуть там коні, чи убрав король шолом до походу?

Молодший воїн: Сон ще тремтить над містом, але вже простують туди юрби на ринки і базари.

Старший воїн: Що юрби нам! Огляньмо нашу зброю.

Зникають з покладу. Шипіння стали при гостренню. Гуртки і юрби спішать до міста.

Юрба джур і юнаків: Я вчора їздив на коро-

лівському огирі: він виступає, як панна. — Король не їздить на ньому. — Він сидить сам і глядить на поля, що колихають маками. — А він воїтель! — Що він задумав? — Звіздярі віщують йому негоду. — Але він попливе. — Він — божевільний! — І божевілля в нього королівське.

Юрба міщан: Чи ж вони одпливуть, чи ж одпливуть? — А корабель як сокіл! — Як тихо стоїть він: я не чую ні цимбалів, ні вигуків вояцьких? — Але горе, кажу вам, його вірилам із шовку і мідяним щитам! Горе, бо бунт керує ними! — Тихо, чуєте: дзвенить? — Мечі — тяжкі мечі.

Проходять. Веселенька скрипка. Сліпі старці бредуть за поводатором.

Старець дихавичний (продовжуючи розмову): ...І каже королева: Військо хай перед ним пройде у сьйві.

Старець із скрипкою: ...пройде у сьйві... (Грає веселенько далі).

Старець дихавичний: Як не зупинить сьйво, то тоді зупинить плач народу.

Старець із скрипкою: ...плач народу... (Не перестає грати веселенько).

Старець дихавичний: А втретє випустять жертвовних...

Старець із скрипкою: ...жертвовних... (Перестає грати).

Старець дихавичний: ...жертвовних голубів, що укохав король за білосніжність.

Поводатор (обертається): Місто — в бурі! О, топота, о, стугоніння! Кіннота в блискавицях! Надолужмо!

Ідуть, поспішають шляхами. Синьо. Сонце. Нікого нема на помості корабля, тільки два найближчі воїни королівські вийшли, задумались. „Нині?” блідне молодший. Порожнє обличчя старшого. Одвертається молодший. Плюскоче море, розбігаються скибки хвиль, у танцю йдуть за обрій.

Тихо виблискує мова молодшого воїна: Грає з мені голос повноквітен. Бачу я танець серед заспокоєних левад! Не колихай головою, брате! Це — хмарка мислі, відгомін п'яний... Бачу я ряди білих усміхнених; темне, велике серце тремтить сховане у їх хороваді... (Він танцює свою пісеньку).

Мов дві перлини
В намисті поруч —
Кохана.
Мов дві гадузки
З одного лавра.
Глянь.
Мов дві зірничі
В однім сузір'ю.
Це ж ми!
Ми — світлі перли,
Ми — світлий кетях,
Ми — вічне сонце,
Одно — ми, кохана!

Старший воїн перериває пісню рухом, бо шум у місті.

Старший воїн: Буря! (Стогони). Плач! (Ударі міді і жалібна мельодія). О, чую! Попливе! Як напад бурі, буде наше одплиття, бо все нам буде війни: довкола стріли бойні — ніч, довкола всі шляхи — у бубон, в ключі загра вороже військо, а над усім наш гнів, як сяйво!... Стей!

Тамує мову, на берег глядить із-за облавків. У безлюдю пристані, людина з оберемками, — підпалач. Він близько.

Підпалач: Не попливеш у безвість... Не будеш, не будеш, не будеш... Станься, путе іншая! (Дрижачи розпалює вогонь).

Старший воїн: Руїннику!

Підпалач: Воїни, воїни королівській, не підносьте мечів на мене. Я вийшов з пустки і за нападу. Тисячі хирних билин дивляться там у землю покірливо. То люди, то очі божеські відбивають там гіркість землі тієї. Жорстоковидий, покажи їм сонце, підведи їх! Ніжноустий, вернись до них!

Старший воїн: Ця ласка — блиск пологливий.

Підпалач: Більшої нема на світі.

Старший воїн: Хто ж ти, проклятий?

Підпалач: Слухай, там плачуть безугаву. Ти хочеш війн — оборони їх. Вернись, поклади вінки щастя на голови їх і скажи: „Ви теж благословенні!”

Старший воїн: Звідки створю їм благословення, коли в собі його не мають?

Підпалач: З болю.

Старший воїн: Хто ж ти, проклятий?

Підпалач: Слухай, три пси многоголові бродять між ними: з червоними головами нападає перш, і крики довкола нього, як вістря гущавини списів; з сірими головами нападає вдруге, і стогін довкола нього — душними димами; а третій, білий, ходить по ночі і вилизує мізки тим, що ще плачуть у своїх кошарах. Ніч до них, німих, прибігає, як вовк, важко дишучи. Ігрища диких небесних коней, каменіючі, дивляться з гори, а чорний буйвіл уперся чолом у землю, все ховаючи під собою. Одчаєм називають його. Відклади зброю, здійми шати дороги! Хай огонь спалить корабель і його оманності! Ходім!

„Хто ж ти?” (гірко спирається на меч старший воїн).

Мертво горить вид підпалача. Ступив крок молодший воїн.

А на шляху порох здіймається. Брязкання зброї і різкі кроки війська. Нараз блиск од меча сонячно ударяє в лице підпалача, той губить усмішку, блідне глибоко.

Мовить старший воїн: Псе улесливий! До зради кличеш ти. Меч пізнав тебе, вічного втікача. Чи ж король мій не життя нове? (Підносить меч свій).

Підпалач: Ласки!

Старший воїн: Молись!

Підпалач: Віддам усе!

Молодший воїн: Пожалій його!

Підпалач: Невільником вам буду!

Старший воїн: Молись!

Підпалач (завмер, виріс): Не можу я молюсь. Проклинаю, я проклинаю, проклинаю... (Падає в море).

Старший воїн (до трупа): Линь, вістуй про наше відплиття. Немає стриму нам, ось наше перше слово.

Молодший воїн (помалу обертається): Це — вісник наш?!

Тихо. Легкий вітерець здіймається і снасті дзвенять. Сторожко підноситься й опускається корабель.

Курива плывуть. Потаємні солодкі кучерявляться довкола шоломів блискучих, як пера. Хилить молодший голову.

Із-за кущів замерехкотіли водограї троянд. Усе більше їх. Пристань засипана ними, хвилі рожеві од них і воїни чують ніжну ласку пелюстків на своїх шоках.

Молодший у тривозі спішить до корми. З кущів дзвенять хори дівчат, до молодшого воїна помалу сходять його кохана, як молода.

Хор:

Розвийтесь як квіти,
Зливайтесь як хвилі,
Летіте як промінь,
Щасливі!

Понурився старший воїн. Мов сновида, тільки бачучи кохану, виходить молодший по вузькій дошці на берег і схиляється перед дівчиною.

Хор:

Та немає крашої, як ця паронька,
Що на світло гляне — посміхається,
Що на п'ятому гляне — не засмутиться,
Що і силу злую переможе
Навіки!

Луна: „Навіки, навіки!” Обвивають їх дівчата трояндами, і пара віддаляється. Старший воїн зорить за ними і затинає мечем облавки в досаді.

Старший воїн (гукає): Чи ти забув присягу королю?

Молодший (глухо): Забув, забув...

Дівчата (радісно): Присяги зламано, присяги нема!

Старший воїн: Не кличе вже тебе шаленство моря?

Молодший (глухо, глухо): Не бачу, ні...

Дівчата (весело): Моря — заховані, моря — закриті!

Старший воїн: Заквітчаний еси, чи ж і закутий?

Молодший (здалека): Закутий...

Дівчата: Він — наш! Він — наш! (Відходять далі й далі).

Оглушливі, тривожні рокоти сурм прокотилися над міс- том, берегом, морем. У далекім місті рух дивний і гука- нина: „Благите його!” Ревіння зіп'ялось і впало. І — не- бо заповнили білі осяйні крила.

— Голуби жертвні.

Здрігнувся молодий воїн і раптом ірве троянди, одки- дає вінок і біжить, не дивлячись ні на кого, біжить, простягаючи руки, до корабля. Жах у його очах. З плачем розтікаються дівчата. Голуби і сурми.

Налякані, схвильовані люди з шепотом, гарчанням хвиль залили все — і берег колихається, різнолиций.

Звуки королівської пісні.

Багаті убори, стяги племен ворожих і килими стоцвітні стелять мужі над морем:

Не пускайте його. — Він з нами. — Він во- див нас, як крилатий лев, до звитяжства. — Храми й святині дав нам. — Нехай веде нас да- лі, далі. — Коли став на чолі, — не сміє поки- нути. — Назустріч йому. — Не пускайте.

Звуки королівської пісні.

Стигли овочі, запахні вина і солодощі дивні приносять жіноцтво над морем: Що буде з нашими казками, як він покине нас? — Не пускайте його!

А король наближається помалу; здається, очі в нього замкнені. Перед ним розступаються всі. За ним — коро- лева смутна, як сон, за ним — лицарство пишне, як ма- риво... Знамена хиляться... Берег!

Мужі стають грудьми проти короля, але, побачивши йо- го любовні очі, відходять високо підвівши голову. Жін- ки обвивають коліна королівські, та побачивши його ла- гідні очі, схиляються тихо перед ним. Діти в квітах над- хвильних охоплюють короля рученятами і побачивши йо- го світлі очі, пускають радісно сміючись, на корабель.

Звуки королівської пісні:

Ридайте, океани мислі,
Перед прокляттями небес,
Лижіть, мов пес, байдужу руку
І сором танцями закрийте!...
А хто меча свого не кине
Перед ворожою землею?
Звитяжний сине королів,
У боротьбі будь невмолимий,
Будь невмолимий!

Король високий, з бороудою, що в'ється за вітром, за- стромлює королівський стяг у корму.

Король (до воїнів на кораблі): Вітрила роз- горніть!

Воїн: Чи темні, світлі?

Король: Великі, білії.

З берега дивляться юрби, як одно стривожене лице. Сурми замірили. Лопотіння вітрил. Король стоїть на за- сипаній квітами кормі і підняв меча, щоб рубати прича- ли, — але спинився.

Федір Коваль

**
*

Як гарно бути молодим,
ходити в пурпурових шатах,
скликати перли з-під води,
збирати зорі, мов дукати.

Як любо бути молодим,
носити в серці пах конвалій,
пестити мрії білий дим,
летіти з вихором упарі.

Як мило бути молодим,
будити радість глядача,
зі серцем свіжим і новим
чекати в рожах на дівча.

Міттенвальд.

Королева (з одчаем, прокинувшись): Куди плывеш? Нема туди шляхів...

Люд над морем: Куди, куди плывеш? — Там скелі крижані. — Потвори. — Там бурі невмо- лимі. — Вічні, вічні бурі.

Король (слухаючи): Та я — король.

Королева: Чого нас покидаєш? Чи ти ж не мій, не наш?

Люд над морем: Чого нас покидаєш? — Ти сильний тільки з нами. — З тобою — світ ми.

Король (підносячи меч): Мене покликано.

Королева (ламлиючи руки): А хто ж тебе по- кликав? Хто? Чари може?

Люд над морем: А хто тебе покликав? — Злобна темрява. — Туманні привиди. — Сні, сні кличуть тебе —

Король: Не знаю. (Обрубую причали).

Стогін на березі. Жінки ридають, воїни песамохітно стискують держална мечів, а діти мовчать, широко роз- кривши очі. Корабель одпливає, колихаючись. Зграї ле- тючих рибок срібно випорскуються з води. Гнівна піна хвиль.

Королева (вихоплює в забутті лук у воїна і пускає стрілу навздогін): Так будь нічий!

Стріла вп'ялась тільки в стяг королівський. Корабель віддаляється, аж король при стерні щось гука-вимовляє. Нечутно слів — тільки важко повернулось стерно і спор- хує корабель у синяву морську без жалю...

— Вперед!

Божевілля розпачу панує над морем. Жінки кидають камінням вслід за кораблем, хмари стріл летять од воїнів, а діти зникають, налякані.

Темнішає сонце. У чорносиній хмарі ховаються білі ві- трила.

Час молитви і здалеку чути спів пустельника:

...Молітеся, молітеся Йому,
Молітеся, молітеся Йому,
Непостижимому, Одному
І Безначальному.

Макс Філіо

По той бік можливого

Фантастична повість

1. Сповідь у бразилійському пралісі

Це було справді щось неймовірне: Те, що розповідав Мирон, не вкладалось ні в які рамки уяви. Його слова, плутані і незв'язані, немов би самі, не керовані розумом, випадали з його пересохлих уст, залишаючи моторошне враження. А то раптом набирали вони могутньої сили переконливості і лилися ясным струменем, не викликаючи й найменшого сумніву щодо їх правдивості.

Стан здоров'я Мирона був безнадійний. Лікар, якого я привіз зі собою за вісімдесят миль, оглянувши його, лише похитав головою і промимрив крізь зуби: „Ну і ну! Де його таке спітало?”

Ось він лежить на широкому саморобному ліжку, підтягнувши коца під саму бороду, і шепоче, бо говорити вголос уже не може:

— Я боюсь умерти, не розповівши до кінця всього. Ти мусиш все знати і записати, щоб знали про це і друзі. Ти віриш тому, що я кажу?

Він зводить запалені очі і з недовір'ям вдивляється в мене.

— Та ж вірю, вірю, Мироне, кажи далі!

Що є його розповідь — виплід хворої фантазії? Маячення конаючого?

Ось його очі знову ясні. Карі, любі Миронові очі допитливо вдивляються в мене: чи вірю я тому, що він каже? І я ще й ще раз заспокоюю його проти своєї волі:

— Кажи, кажи далі, Мироне! Всьому вірю, бо завжди тобі вірив і віритиму!

У вікна кімнати заглядають, товпляться грубі віти екзотичних дерев. Вони притемнюють кімнату своїм лататим листям, наганяють у неї зеленуватий присмерк. І на всьому лежить зелена барва — на ліжку, на збитому з грубих дошок столі, на портреті Шевченка...

Мирон замовкає і глибоко, з напруженням, зітхає. Млявим відрухом голови відкидає назад свою буйну чуприну.

— Втомився. Дай трохи засну...

Я відходжу до вікна. Знаю, що довго він спати не буде. Вже третій день хоче виспатись, але не може. За пару хвилин чую:

— Ти тут? Сядь коло мене. Слухай!

І він знову шепоче й шепоче, розповідаючи абсолютно неймовірні речі.

Заходить вечір. Зелена барва тьмянішає, наливається чорнотою. Мирон, нарешті, засинає тяжким, болісним сном. Кутики його уст здригаються, бліді пальці простягнених понад коцом рук ритмічно сіпаються, немовби добира-

ючи на акордеоні якусь нечутну мелодію смерті.

Я навшпиньках виходжу на ганок. І зразу приймає мене в вологі обійми темний бразилійський праліс. Звідкись з темряви добуваються др мого слуха лісові голоси. Ось гістерично заверещала десь мавпа. Напружений високий вереск раптом спадає і переходить у харчання. Тріснула галузка. Щось упало й побігло, прориваючись у густій траві. Сухо клацають цикади. Темносине небо перекреслюють тріпотливими помахами крил великі вухасті кажани. Один з них зацікавлюється моєю постаттю. Один з них кружляти перед самим ганком, тонко й пронизливо кричить.

Ніч у лісових хащах Бразилії! Неоковирна хата, нашвидкуруч поставлена трьома хлопцями, новими емігрантами — і незбагненна таємниця їхньої смерті. Ще ось передсмертні признання останнього з трьох її мешканців, Мирона, лютого мого друга, — і завіса над великою таємницею спадає, щоб ніколи не підвестись.

Я один — свідок трагедії. Та ще лікар — товстий і вічно заллятий потом нащадок перших еспанських колоністів, що з ранку до вечора хропе в сусідній з Мироновою кімнаті. Він, як урядовий лікар, констатував смерть двох, ствердив її своїм підписом і, вирішивши, що стан Мирона безнадійний, з спокійною совістю висипляється, щоб констатувати також і його смерть. Якби обпалений сонцем і обдертий всіма колючками джунглів індієць, якого вислав до мене Мирон, спізнився на пару днів — нікого з живих друзів у цій забутий Богом пустелі не застав би я в живих...

За чорною смугою лісів сходить місяць. Ось його скибка, тонка і жовтогаряча, вирізьбилась над деревами, і моя чітко окреслена тіль упада на стіну „бунгалью”. З правого боку, з нічної темряви впливля широка олив'яна пляма. Це — озеро, що тягнеться десь у безвість. Власне, ряд озер, сполучених болотними протоками. В житті моїх друзів воно відіграло фатальну роль. Я вдивляюсь в олив'яне дзеркало ставу, і в примарному місячному сяйзі чимраз виразніше розрізняю подовгасті форми блискучого опуклого острівця. Він загорається в промінні місяця холодними блисками. Я знаю, що це за острівець, — ще вдень підпливав я до нього човном і бив веслом у його лункі, луска ті боки.

Південний Хрест зависнув у космосі. Місяць зійшов над лісом. Годова мені пашить жаром Миронових слів. Вони ще не дійшли до розуму,

ще киплять десь на поверхні мозку. Я мовчу і вдивляюсь у блискучий металевий острівець.

І тоді завив Миронів пес, всіма забутий вірний його товариш. В цитриновому сьйві місяця я бачу його сільвет, як він сидить навпроти вікна і, задерши вгору свою розумну голову, виє роздираючим душу виттям.

Я кидаю недокурки сигарети на землю і поспіхом вертаюсь до хати.

Так, собака відчула смерть свого господаря! Звісивши руку на долівку, схиливши голову набік, до дверей, ніби силкуючись досказати все до кінця, на ліжку лежав мертвий Мирон...

2. В кімнаті на вісімнадцятому поверсі

З вікна мого маленького мешкання видно широчезне море дахів, димарів і плутане мереживо вулиць. Сонце заходить за химерним нагромадженням хмарочосів, що встає праворуч, як скелясті голі гори, в яких люди майбутнього поробили собі мільйони печер і попрорубували мільйони віконець. Ніби механічні ляльки, посуваються далеко вниз вузькими вулицями кубики автобусів і авта, відкидаючи від себе гострі тіні. Чорними цяточками, кумедно висуюючи і втягуючи в себе паростки ніг, рухаються пішоходи-плазунці. Ревіння моторів і гомін юрб долітають до мого розчиненого вікна, як далекий шум морського прибою. Найбільше в світі місто розкинулося від обрїю до обрїю, а я зі своєю кімнаткою на вісімнадцятому поверсі кам'яної потвори зависнув над ним, як парашутист.

Убога обстановка мого мешкання — стіл на трьох ніжках, два стільці, ліжка і шафа — творять вражіння монашої келії. На столику — купа списаних паперів. Я поспішаю записати все те, що прошепотів мені гарячковими устами в бразилійському пралісі Мирон. Це є мій останній перед ним обов'язок.

Зрештою, чи було все сказане ним неймовірно правдою, чи маяченням умираючого — для мене байдуже. Лікар щось говорив про тропічну гарячку. І навіть констатував, що Мирон та його товариші померли на цю хворобу. Байдуже. Обов'язок свій я будь-що виконаю! У формі щоденника, зберігаючи дати, названі Миронем, постараюсь відтворити все так, як говорив він день-у-день, ніч-у-ніч три доби. Опущу лише ті місця, коли починав він маячити і логічна нитка його розповіді уривалась.

От тільки: чи дозволить мені здоров'я?

Страшний ломлячий біль голови не покидає мене ні вдень, ні вночі. Десятки пляшок „кокакола” не гасять моєї спраги. Що це — тропічна гарячка, на яку, як твердив бразилійський ескулап, померли друзі? Чи щось нервово, що трясє моїм тілом, як чорт осикою?

Лікаря я не кличу і взагалі не хочу нікого бачити, щоб бути цілковито самому. Кожна зус-

Т. К.

МАТЕРІ

Пішов твій син в мрячну зимову даль,
Останній погляд твій ще впав на його плечі;
Хрестила путь йому, незнану, — й жаль
Повісмами проткав мости в далечинь.

Як схилиться, на руку, одпочити день,
Й осінні сумерки з багровим сонцем грають, —
Пригадуєш ти, що шепчеш молитви
В теюому екстатичному одчаї;

Чи думалось тобі, — предобра мамо,
В безсонних ночей плетива тривог, —
Яка судьба переступала браму?...
Й яку, твоему синові, зорю призначив Бог?

Чи думалось?... Чому? Завіщо смутки
Різьбили вчасно так кутки твоїх очей?...
Завіщо, найщиріші перли, промежутки
Розборозняли по лиці, як ти молилась гаряче?

Журливий погляд і долонь журливий приторк
Як нині. — Ночами, — благальні молитви;
Й не пощадив твого спокою грози вихор, —
Не пощадив і я... Прости!

тріч з знайомими викликає в мені напад шаленої люті, що її я ледве вгамовую. Кожному хочу закричати в лице: „Дайте, чорт вас забирай, мені святий спокій! Я мушу записати все, що сказав мені Мирон! А тоді здохну”...

Зрештою, біль голови — пусте. І трясця — пусте. Ось непокоять мене тільки виразки — пласкі, блідорожеві і пекучі — що з'являються на грудях і спині. Вони мені найбільше дошкулюють і перешкоджають в роботі. А голова — не гояться, а розпливаються чимраз ширше, зливаючись одна з одною в палаючі сверблячку острівці.

Якщо це — наслідки (боюся припускати!) радіоактивности, то своєї обіцянки, даної Миронові, я напевно не виконаю...

І ще дивна річ: порівнявши себе з парашутистом, я ужив цього порівняння не як образ. Справді, інколи мушу докласти немалих зусиль, щоб розвіяти ілюзію, що ось помалу спускаюсь зі свого вісімнадцятого поверху вниз на юрби людей, на авта і реклями, обережно тримаючи в руці страшну таємницю. В моїй руці, здається тоді мені, життя всіх людей, що піді мною. І від волі моєї залежить, щоб погасли жовті, сині та червоні неонові рурки і на металевий брукт обернулися всі ці лискучі „студебекери”, „рольс-ройси” та „бюїки”.

Одначе, треба писати!

Сонце зачепилось скривавленим боком за дах „Емпайера” і кров його спливає на дахи сусідніх хмарочосів. Внизу вже спалахнули й замиготіли всіма кольорами райдуги реклями.

Моя маленька кімнатка налялася розтопленим золотом і пливе на захід, де сталевою смугою засинає океан.

(Далі буде)

В. Січинський

Олександр Тарасевич

З нагоди 230-річного ювілею

Розквіт українського мистецтва кінця 17 і початку 18 стол., головню доби гетьмана Івана Мазепи, дав нам визначні імена майстрів усіх галузей мистецтва. В цю добу „українського барокко” прийшло і до великого розвитку друкарства та граверства, що мало великий культурний вплив на всі сусідні країни і народи, зокрема Московію, Литву, Білорусь та Румунію. Звичайно, за старих часів граверство, тобто штихування (видряпування голкою) на дерев'яних і металевих дошках рисунків, мало виїняткове значення. Це був одинокий спосіб репродукції рисунків, значить, помножування і поширювання мистецьких, малярських та інших творів плястичного мистецтва серед найщирших верств людности. Тому добрих граверів особливо цінили і за їх твори дорого платили.

За основоположника української граверської школи кінця 17 ст. треба вважати Олександра-Антонія Тарасевича, або Тарасовича, що є також найбільшим гравером старих часів цілого простору Східної Європи.

Донедавна майже нічого не було відомо про походження мистця. В польській літературі вважали О. Тарасевича польським гравером, а в російських джерелах та словниках його майже не згадували або писали, що „О. Тарасевич нічого не створив такого, що стосувалося б Росії” (Д. Ровінський).

Автор цих рядків, довший час студіюючи нечисленні знані гравюри О. Тарасевича, помітив у них українські стилістичні риси, зокрема вживання київських мотивів архітектури тощо. В 1930 р., працюючи по різних збірках і музеях Польщі, натрапив на більшу кількість нескаталогізованих гравюр О. Тарасевича в бібліотеці і музейних збірках Красінських у Варшаві. Гравюри О. Тарасевича підписаний докладно дослідив і частину з них сфотографував. Більша частина тих збірок згоріла під час останньої війни.

Поміж гравюрами збірки Красінських була одна, яка цілком вирішала всі питання щодо походження, праці і діяльності О. Тарасевича. Це — гравюра-присвята архимандритові Києво-Печерської Лаври Мелетієві Вуяховичеві, з портретом його патрона св. Мелетія, ангіохійського архієпископа. Хоч присвята і підпис гравера написані польською мовою, як тоді нерідко траплялося, але самий підпис є незвичайний, а саме — зазначено, що гравюру виконав „Антоній Тарасевич, тої самої Лаври чернець, року 1693, лютого 12”. Подібні докладні підписи граверів із зазначенням гідности мистця, його місця праці і точної дати загалом дуже рідкі в історії світового граверства, і згаданий підпис А. Тарасевича зроблений був ніби навмисне, щоб виключити всякі суперечки про його національність, місце та час праці — власне в Києві!

Ім'я Мелетія Вуяховича для нас також незвичайне. Був він генеральним суддею при гетьманському уряді, а на старість літ, як це звичайно практикувалося в Україні, прийняв чернечий стан і згодом став архимандритом Київської Лаври. Ще є й інший доказ національної приналежности Олександра-Антонія Тарасевича, чи Тарасовича. В знаменитій праці В. Модзалевського і В. Лукомського „Малоросійський Гербовник” (Петербург 1914, ст. 179-180 і рис таб. LXIV) знаходимо герб української старшинської родини Тарасовичів. Цей герб представляє собою щит (картуш), переділений на дві частини: на білому тлі чорна літера, подібна на F, і деревце, з якого виростає рука з мечем; у долішній частині на зеленому тлі — „очаковський хрест” і хрест рівнораменний (св. Юрія?). До того додано пояснення: „Потомство Аввакума Тарасовича, Ніжинського наказного полковника (1697)”.

Праці Олександра-Антонія Тарасевича з мистецького погляду стоять так високо і технічно такі досконалі, що їх можна ставити поруч з кращими гравюрами голляндськими, що мали славу найкращих на європейському континенті. Звичайно, гравюри О. Тарасевича стоять вище від німецьких гравюр, бо в ті часи у Німеччині помітний був підупад мистецтва, і там також працювали переваж-

Портрет К. К. Клокоцького

(мідерит 1685 року).

но голландські гравери. Оскільки О. Тарасевич був визначним мистцем, свідчить факт, що він виконував ілюстрації до кращих європейських видань, портрети найвизначніших осіб — королів, князів, „царственних” осіб, церковних і державних достойників.

Точна дата і місце народження нашого мистця досі не в'ячені. Безсумнівно, що народився він в 40-х роках 17 століття. Є відомості, що О. Тарасевич, разом з Леонтієм Тарасевичем (правдоподібно його братом), вчився в Авгсбурзі (Баварія) у славнозвісних граверів братів Кіліянів. Також перші знані гравюри О. Тарасевича в кількості 38 штук уміщено в авгсбурзькому виданні „Rosarium” 1678 року, що вважається взагалі одним з найкращих видань кінця 17 ст. Наш гравер виконав тут, крім прекрасної обкладинки, що має дату 1672 року, також 12 тонко виконаних заставок до всіх 12 місяців календаря, із знаками зодіака та відповідними до кожного місяця побутовими сценами і 25 інших ілюстрацій з життя Богородиці та Ісуса Христа. Вже самий цей факт, що розкішне авгсбурзьке видання дали ілюструвати українському мистцеві, свідчить про великі здібності молодого ще тоді О. Тарасевича, якому тоді могло бути менше 30-ти років. А проте, у самому Авгсбурзі було тоді багато першорядних граверів. Належно оцінила значення О. Тарасевича і сучасна мистецтвознавча наука, коли в 1933 році міжнародній річник **Gutenberg - Jahrbuch, Mainz** (ст. 164-168) умістив розвідку підписаного з чотирма новознайденими гравюрами нашого мистця.

У своїх ранніх авгсбурзьких працях виступає С. Тарасевич зрілим, виробленим майстром, з вишуканою, незвичайно плястичною формою, бездоганною технікою та легким елегантним штрихом. А було це рівно 280 років тому!

Після Авгсбургу О. Тарасевич у 70-80-х рр. 17 ст. бере участь у різних кращих виданнях, що друкувалися в Вільні, Кракові, Замості, Слуцьку. Коло 1688 р. наш мистець переїжджає на постійно до Києва. Звичайно, це не випадок, бо якраз тоді стає гетьманом Іван Мазепа, великий меценат української культури, що зосереджує у Києві найкращі сили і де нараховуємо коло 20 першорядних українських граверів (див. В. Січинський, „Іван Мазепа, людина і меценат”. Філядельфія, 1951). В Києві О. Тарасевич стає ченцем Печерської Лаври, прибирає чернече ім'я Антонія, і так фігурує в лаврських документах. В роках 1705-1710 О. Тарасевича призначають намісником Свенського „Новопечерського” монастиря коло Брянська. Згодом О. Тарасевич досягає верхів ієрархічної драбини і стає навіть архимандритом Києво-Печерської Лаври — цієї величезної інституції з цілим рядом культурно-освітніх, господарських і навіть промислових закладів.

Що наш мистець був не тільки визначним, досвідченим адміністратором, але також відважним і гідним громадянином та українським патріотом — свідчать документи Лаври, що подають всі перипетії боротьби проти московської інтрузії — вмішування до українських культурних справ. Як відомо, Москва в своїх грамотах 1681 і 1693 рр. „радила” київській і чернігівській друкарням достосовувати українську мову до московської. (Тепер це робиться через „академічні” словники, які пропагуються також в Америці!). Згаданий вгорі архимандрит Печерської Лаври,

Св. Мелетій (гравюра, присвячена М. Вуяховичеві, Київ, 1693 р.)

ри, а перед тим генеральний суддя, Мелетій Вуяхевич, у відповіді московському патріархові писав: „Сіє же всім бисть извiсно яко по сіє время без препятія невозбранно било всякіє книги по-нашому малоросійському обикновенію печатати, нині же в великім недоумініи суще, ужасе бо нас Ваш указ”. Ця боротьба і „ужас” (жах) продовжувалися і за архимандрита О. А. Тарасевича і навіть після полтавської трагедії. Не зважаючи на пильне око російської „Генеральної канцелярії”, киево-печерська друкарня, під проводом О. А. Тарасевича, в 1720 році в „Місяцеслові” зазначила своїм зверхником не московського, а царгородського патріарха. З приводу того велася жива листовна перепалка, де О. А. Тарасевич у своїх „доношеніях” виступає гідно й рішуче, як оборонець незалежної від Московщини Української Церкви та автономного устрою України. Було тоді О. А. Тарасевичеві понад 70 років.

На тому уриваються наші відомості про великого українського гравера. Правдоподібно десь після 1720 р. він і помер, отже 230 років тому. Після його смерті залишилася збірка прекрасно дібраних першорядних західноєвропейських гравюр, що ще довгий час служила за підручник для малярської школи Київської Лаври, з якої вийшло багато визначних малярів та граверів. Ця цінна збірка переховувалася у лаврському музеї ще перед ос—

таннюю війною, і дослідник П. Попов власне ствердив, що вона належала Антонієві Тарасевичеві — архимандритові й граверові Київської Печерської Лаври.

За новішим списком гравюр О. Тарасевича, зробленим 1926 р. П. Поповим, нараховувано всього 43 його праці. За дослідями автора цих рядків, О. Тарасевичеві належить 109 гравюр, поміж котрими 12 зовсім досі не знаних, решта 54 гравюри, хоч і згадувані в літературі, але не описані.

Серед праць О. Тарасевича визначне місце займають портрети, поруч з першорядними фігуровими композиціями з біблійних сцен та алегоричними гравюрами. Переважна більшість праць виконана мідеритною технікою, але є також і так званий офорт (мідерит з хемічним травленням). Власне О. Тарасевича треба вважати основоположником офорту на цілому сході Європи.

З першого періоду діяльності О. Тарасевича на західних землях (1672-1688), тобто протягом 16 років, треба відзначити його генеалогічні праці для родин Полубинських (40 гравюр) і Пальменів 1675 р., портрети віленського воеводи Михайла Паца 1677 р., литовського князя М. Гедройша, польського короля Яна III Собеського, київського унійного митрополита Кипріяна Жаховського 1683 р. та ін. Інтересний також фронтиспис до твору Оборського *Philosophia Rationalis* (Краків, 1683), де виображено мапу Східної Європи з зазначенням окремих територій: *Polonia, Ukraina, Lithuania, Moscoviae Pars*. (До війни переходувались у Народному музеї в Варшаві). Це перша досі znana географічна мапа України, у виконанні українського гравера. Особливо цінним твором О. Тарасевича треба вважати портрет К. К. Клокоцького 1685 р. Маємо тут рідкий для 17 ст. приклад, як складну алегорію подано у вишукано простій композиції і прозоро чистій формі.

З київського періоду діяльності нашого мистця особливо цінний портрет 1690 р. кн. Голіцина, засудженого й засланоного на Сибір Петром І. Хиберна доля російських достойників завжди була однакова тепер і в старі часи. Замовляли портрет „вождя”, де було написано „Вічно ти слави дочтеш”, а за кілька років судили за „зрадництво” і вислали на Сибір...

Далі належить О. Тарасевичеві згадана гравюра св. Мелетія з присвятою М. Вуяховичеві, портрет українського письменника і ректора Київської Академії Лазаря Барановича 1693 р. та цілий ряд релігійних образків. Серед тих останніх особливо цінні парні образки Іс. Христа-Спасителя і Богородиці, відбиті на шовку — найкращі релігійні образки в реалістичному трактуванні, які знані в українському граверстві.

Працюючи в розквіті барокової доби, О. Тарасевич зумів зберегти власну індивідуальність, що вже відходила від чисто декоративних принципів барокко і давала новіший напрям. Бачимо в нашого мистця подивугідну міру, строгість, благородну простоту композицій. В портретах О. Тарасевича більш клясичний, фігури передані дуже реалістично, природньо, з підкресленням психологічних особливостей портретованого. Також обрамвання портретів завжди вишукано прості, спокійні, де видно почуття міри в символіці і алегоріях, відсутність переладованості, без зайвих прикрас і завитків. Більш пишню бароковий О. Тарасевич в обкладинках книжок, як це

було в звичаю ускладнювати їх численними та штудерними алегоріями і символами.

Бувши портретистом у портретовій і загалом фігуровій гравюрі, мистець в ілюстраціях значно стилізує краєвид і рослинність, що надає його композиціям особливого, своєрідного стилю.

Хоч О. Тарасевич свою мистецьку освіту здобув у Баварії, але в нього німецькі впливи порівнюючи невеликі. Зате більшою мірою помітні впливи голландського граверства, яке в той час вело перед у цілій Європі. Приходять тут на увагу такі визначні імена першорядних граверів, як *De Witt, N. Visscher, J. Blondeau, J. Van de Velde*. Та при тім О. Тарасевич зберіг свою яскраву індивідуальність, був це творець великих концепцій і власного великого стилю в формі і манірі гравірування. Мистецький рівень його праць перевищує все, що було створене протягом двох століть на цілому Сході Європи. Його віртуозна техніка гравірування стоїть безумовно на висоті кращих голландських граверів і значно перевищує граверів сусідніх до України країв. О. Тарасевича можна порівнювати лише з найбільшим чеським гравером Голларом або польським Фальком. Є деяка спільність і біографічна поміж цими трьома найбільшими слов'янськими граверами, спільність, так би мовити, загальнослов'янська — всі три працювали головню поза межами своєї батьківщини, з тою різницею, що коли Голляр і Фальк майже виключно закордоном, і то в останні роки своєї діяльності, то наш гравер значну частину свого життя і останні роки пробув в Україні (повних 32 роки) і лише в першу половину своєї діяльності був закордоном.

Розуміється, О. Тарасевич значно перевищує всіх російських граверів, бо в той час московські гравери ще не вміли малювати не тільки портретів, але навіть складніших фігурових композицій. Коли ж треба було портретувати царів та „царственних” осіб, то це робили голландські або українські гравери. За часів О. Тарасевича їздили до Москви такі його учні, як Леонтій Тарасевич, І. Ширський, З. Самойлович, М. Кукобський. Крім того, постійно працювали в Москві українські гравери М. Каркобський, Г. Тепчегорський, І. Стекловський, І. Любецький та ін.

І коли в Україні в 17-18 стол. помічаємо великий розквіт граверства, то це, значною мірою є заслугою великого українського гравера і мистця Олександра Тарасевича.

НАШІ ДЕРЖАВНІ ПРАПОРИ

(Закінч. зі стор. 4)

них людей були зреалізовані на еміграції. Правно оформлений закон у цій справі мусить мати згоду всенародного державного конгресу.

Дещо з історії нашого прапора

Початок історії нашого прапора належить до княжих часів. За даними деяких науковців, наш прапор, а радше його синьо-жовті барви — прийшли із Скандинавії, нинішньої Швеції, яка має теж синьо-жовтий прапор, хоч з іншим графічним укладом барв. Згідно з даними інших науковців, кольори нашого прапора запозичено з Візантії — нинішньої Греції, де в гербі візантійських царів

були теж синьо- (більш блакитного відтінку) жовті барви: золоті орли на блакитному полі. Отже, наукові дослідження не дали ще остаточного рішення в цій справі. Але фактом є, що наш національний синьо-жовтий прапор датується від княжої доби України, тобто як не від 862 р., то бодай від часів св. Володимира Великого, який 988 р., прийнявши з Геллади християнство, тісно зв'язав Київську державу з Царгородом, піддавши її під візантійський культурний вплив.

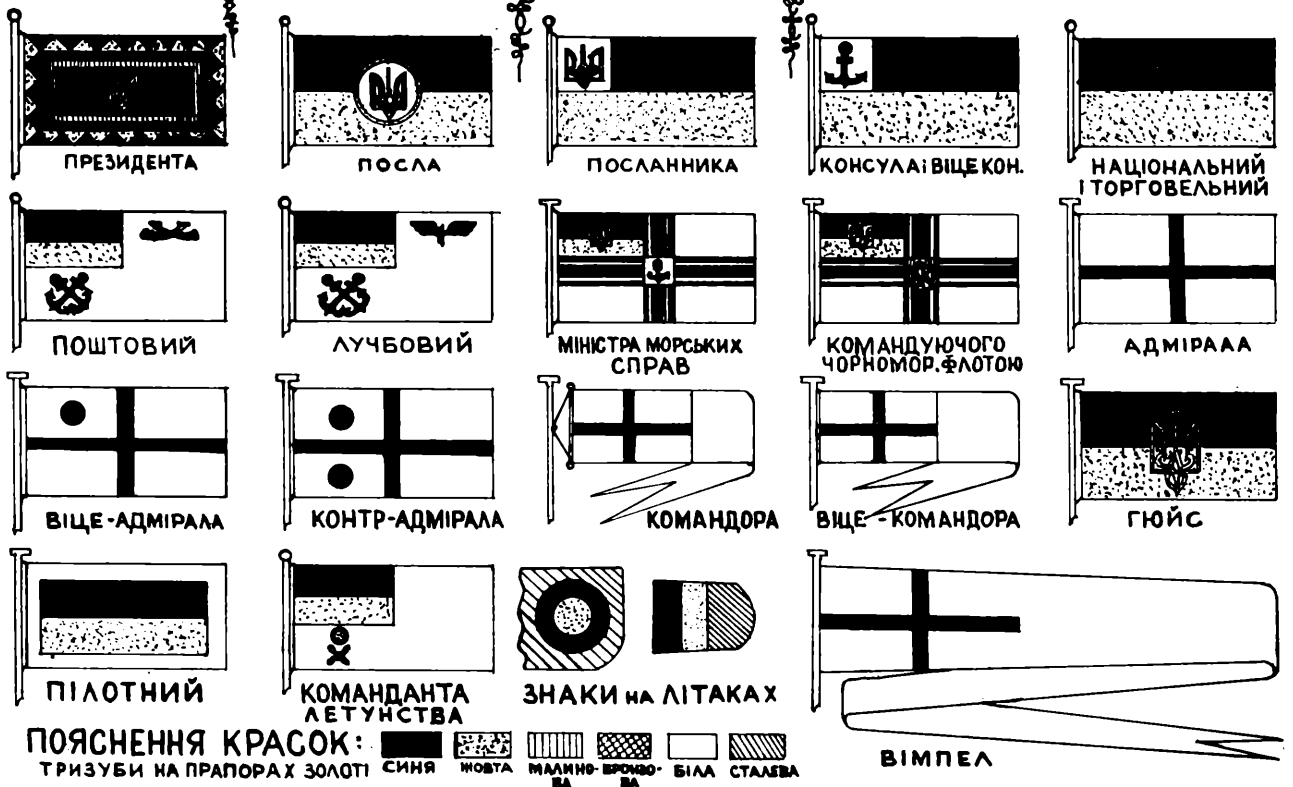
Упадок княжої України приносить втрату нашого прапора, бо його місце займають знамена Великого Князівства Литовського, Польщі, а почасти навіть Московії та Угорщини. Щойно з постановом Запорізького Війська 1550 року з'являється спершу військовий прапор Запоріжжя, а з моментом усамостійнення України за Богдана Хмельницького, 1648 р., військовий прапор Запоріжжя стає національно-державним прапором Козачої України. Цей новий прапор був малинової барви і мав на собі золотий (жовтий) грецький хрест посередині, жовтої барви місяць і сонце та зірку й півмісяць в лівому та правому горішньому і долішньому рогах. Цей прапор існував на всьому протязі української козацької держави від половини 16-го до половини 18-го століть, отже на протязі 300 років. Після цей прапор уже без місяця, сонця, півмісяця та зірки, а лише з хрестом перейшов до новозаснованого нашого козацького ордену на Кубані 1792 р.

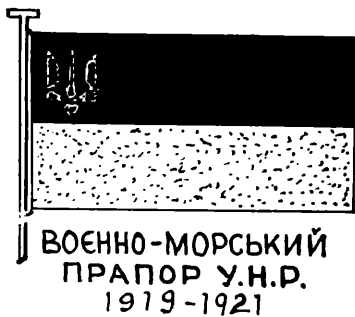
Востаннє бачимо малиновий козацький прапор 1918 р. над будинком флотної чорноморської команди в Севастополі. Після виходу закону про прапор та герб УНР, на місце малинового прапора прийшов синьо-жовтий.

Час повного поневолення України затирає в народній пам'яті вигляд нашого національного прапора, а його місце займають прапори Польщі і Росії.

Щойно з моментом відродження українства, від половини 19 ст., головню на західніх українських землях під Австрією, постає проблема відродження національного прапора. І так на З'їзді Руських Вчених та на конгресі Руської Головної Ради в травні 1848 р у Львові ухвалено вважати старе княже прапорне знамено Київської та Галицько-Волинської Держав за національний прапор руського(2) народу. З того часу маємо новий, а радше відновлений княжий синьо-жовтий прапор, який став не лише галицьким, а й всеукраїнським. Він повівав на всеслов'янському з'їзді в Празі 1848 р. над галицькою делегацією, під ним відбувався перший галицько-український конгрес Головної Руської Ради в травні 1848 р. та Собор Руських Вчених 19-26 жовтня 1848 року, в руках із ним маршували перші галицькі стрільці 19 ст., пізніше курені „Січі" від 1902 р., далі сокільські, пластові клітгни від 1911 р. та інші національні товариства; синьо-жовтх барв на своїх хоругвах уживали часто наші церковні братства.

УКРАЇНСЬКІ ДЕРЖАВНІ ПРАПОРИ

Загальнозживаний у Галичині і закордоном на з'їздах цей український прапор з часом опанував і решту наших земель на схід від Збруча, де московське великодержавство не тільки забороняло вживати українським патріотам будь-який прапор, що знаменував би окремішність України від Росії, але протягом століть постаралось затерти в народі навіть пам'ять про якийсь національний знамено. Дещо жила ще пам'ять про козацький малиновий стяг, головню серед нащадків запорізьких козаків, в кубанському та терському війську, але з таким прапором виступати на народніх зборах не відважувались.

Лише на початку цього століття, коли в Росії дещо демократизувався режим, 1902 р. під час ювілею на честь М. Лисенка в Полтаві на одязі деяких учасників з'їзду з'явилися вперше синьо-жовті стрічки. Дехто носив також синьо-жовті відзнаки на святі відкриття пам'ятника І. Котляревському. Та шойно 1905 р., з вибухом першої всеросійської революції, на вуличних маніфестаціях Одеси, Києва, Полтави, Харкова і навіть на Далекому Сході, на Зеленому Клинні з'явився вперше прилюдно наш прапор блакитно-жовтої, а **часто і жовто-блакитної барви**. Таким чином, 1905 рік можна назвати роком увсенародовлення нашого національного прапора від Сяну по Дон та Тихий Океан і Китай.

На Великій Україні ходив народній переказ, що синьо-жовті кольори нашого прапора обрав колись сам нарід, узявши їх від кольорів головної хлібної рослини — пшениці, що золотим колоссям зливається на обрії з блакитним українським небом. Одначе, коли йти історичним шляхом розвою нашого прапора, то цей народній переказ не буде мати ніякого поважного ґрунтовання. Подібний приклад пояснення кольорів прапора має місце в Фінляндії, де, замість нашої пшениці, виступає білий сніг на тлі синього неба. Фінляндці, під час заборони царським урядом вивішувати національні прапори в дні їхніх національних свят, спускали з вікон будинків лаше білі простирала, а синє небо доповнювало цілість їхнього прапора.

Повертаючи до історії нашого прапора, мусимо завважити, що під час всеросійської революції 1917 р. українська галузь революції йшла вже виключно й одверто під нашим національним прапором. Тим то в російській протинаціональній пропаганді українських революціонерів називано „жовто-блакитниками”.

У Галичині під Австрією вже з вибухом першої світової війни та створенням збройних українських частин — легіону УСС, останній від першого ж дня існування, 10. вересня 1914 року, стояв під синьо-жовтим прапором. Цей

прапор занесло наше Січове Стрілецтво навесні 1918 р. у Велику Україну.

Настав день 22 січня 1918 року. Український національно-революційний прапор став знаменом самостійної та суверенної Української Народньої Республіки. Дня 8 лютого 1918 р. українська мирова делегація під національним прапором підписала вперше на міжнародньому форумі Берестейський мир, і 22 березня цього ж року уряд УНР видав закон про герб та прапор Самостійної України.

Приблизно рік пізніше Українська Національна Рада, як влада ЗУНР (Галичини), видала свій закон про прапор та герб, згідно з яким прапор Галицької Республіки затверджено такий самий, під яким виступали УСС і який ухвалила конституанта УНР.

Хоча 1921 р. приніс упадок УНР, а 1923 р. — упадок ЗУНР, закони про прапор України та її народу zostалися. Під цим прапором йшла вся визвольна політика українців на ЗУЗ і в Советській Україні.

Закон про український державний прапор став зобов'язуючий і для всеукраїнської збройної сили в другій світовій війні — для Української Повстанчої Армії, як теж для всіх українських військових формацій, які билися на фронтах3).

Вигляд державних прапорів України

У світі заведено такий порядок, що державні урядовці вищої цивільної та військової ранги, виїжджаючи поза мури своїх інституцій — міністерства, посольства, штабу — напереді своїх авт вивішують службовий прапорець, по якому вояки армії, поліція і населення можуть розпізнати, хто їде в авті. Найбільш багатою на різні відміни прапорів є, звичайно, армія, головню її морські сили, далі — міністеріяльні урядовці і, нарешті, чинники державного апарату.

Україна, як самостійна держава, мусіла достосуватись до загальнозживаного порядку, і для свого державно-військового апарату визначила відповідні прапорні знаки. Над виробленням цих знаків працювала спеціальна комісія, створена з геральдиків, мистців, істориків та ін. Протягом весни й літа 1918 р. ця комісія опрацювала біля 40 різних прапорів, призначених для державного вжитку міністрів, послів, консулів, військовиків старших та найвищих ранг, морського транспорту тощо4). Подана в цій статті таблиця показує лише деяку кількість прапорів, які зібрано при помочі ще живучих був. міністрів та військовиків — колишніх членів геральдичної комісії, між іншим капітан-лейтнанта Св. Шрамченка, моряка вищої ранги та мистця, і наукових записників, законів та ін.

Крім цих поміщених прапорів, Українська Держава мала ще цілий ряд інших, так би мовити, півдержавних, отже: об'єднаних фахових організацій, об'єднань молоді тощо, як також прапори **поодиноких військових формацій та частин**, які репрезентували лише дану військову формуацію, напр., УСС чи крутянців. Такі прапори не значували вже всієї збройної сили відродженої України.

Умовини війни 1918-19 рр. не дозволили деяким запроєктованим прапорам вступити в службу, але їх проєкт був обчислений на реалізацію при остаточному завершенні воєнних дій, при введенні державного корабля на мирні, тихі води. Деякі із вміщених у таблиці прапорів буці

Іван Людим

Краєчок дійсного буття

Про літературу нашого підпілля

У підсоветській Україні найкращих мистців давно винищено. Ті, що залишились, виявляють, цілком зрозуміле, зниження якості своєї творчості. Явище це притаманне літературі усіх мов ССРСР, і література всіх підсоветських народів настільки виразно переходить у публіцистику, що вже нелегко дочитати будь-яку з численних повістей про канал Волга-Дон чи нову Кахівку. Тобто — „офіційна” література в УРСР перебуває в стані зтяжненого занепаду, і немає познак на зміну на краще.

Припускати ж, що письменники тихцем пишуть щирі, не „казьонні” твори і тримають їх, нікому не показуючи, — неможливо, знавши обставини підсоветського побуту.

Проте, лишається ще один сектор підсоветського життя. Сектор, у якому живуть люди, що знайшли в собі відвагу жити проти життя, щоб, рано чи пізно, загинути смертю, мучеництва, якої тут і не відчути. Це — українське підпілля і його література.

Кожна творчість, а мистецька зокрема, потребує багато передумов для свого існування. І зовсім не другорядною з цих передумов є, хоч би зглядний, матеріальний добробут мистця.

майже весь час державного життя в ужитку, знаменуючи нашу владу як на суходолі, так і на морі. Особливо довго й поважно репрезентували нашу владу прапори, призначені для закордонних представництв: посольств, консулатів, місій. Дуже гарно й поважно прикрашали наші прапори кораблі чорноморської фльоти. Вірцем для цих прапорів були знамена німецьких та британських морських прапорів.

Наші державні знамена — це пам'ятка наших державних, а не перманентно-революційних часів доби Самостійної України, яка, не зважаючи на всякі внутрішні та зовнішні труднощі, гідно, вміло та в згоді з міжнародними приписами сповняла місію в „народів вільних колі”.

1) Автор статті свого часу читав закон УНР про прапор, проголошений у „Державному Віснику”, але, на жаль, не маючи під рукою цього числа „Вісника”, не може подати його докладний зміст.

2) Під „руським народом” розуміли в ті часи український галицький нарід. Австрійці називали галичан тоді „рутенами”

3) Українська Дивізія „Галичина”, Українське Визвольне Військо та Український Канадійський Легіон, що брав участь в боях на західно-європейському фронті.

4) Деякі із цих прапорів, усталених геральдичною комісією 1918 р. з приходом до влади Директорії УНР, у певному часі змінено. І так змінено, наприклад, воєнно-морський прапор УНР, який окремо подано на знімку.

Тому так посилено роздають грошові премії сталінославіцям-письменникам в ССРСР.

Проте, сталінські премії не обумовлюють іншої підстави творчості — свободи. Письменники підпілля відреклися всього, щоб затримати свободу. Але свобода не принесла їм спокою, душевної рівноваги і затишку власної хати.

Отже, справжньої літератури не можуть дати й ті письменники, що дійсно „вибрали свободу”. Тому розглядаємо літературну творчість нашого підпілля, як щось, що стоїть поза нормальними уявленнями про творчість.

Особливо вражають ці, відбиті в друкарні чи писальною машиною, на тонесенькім, найгіршої якості, жовтім, зеленім і червонім папері, видання УПА. Незвичне хвилювання викликають ці, розмальовані рукою, густо задруковані машинописом брошури, що зовнішнім виглядом пригадують учнівські видання. Заглибившись в ці примітивні видання, відчуваєш, що тут нормальне розмежування між гаслами творів і життям їхніх авторів знесене. Мистецька творчість не становить окремої ділянки в житті авторів, — вона ототожнена з мистецтвом жити.

Твори підпілля — це, переважно, спогади. Великі — на сотні сторінок і малі — кількадесять рядкові описи бою, втечі, погоні, смерті друга.

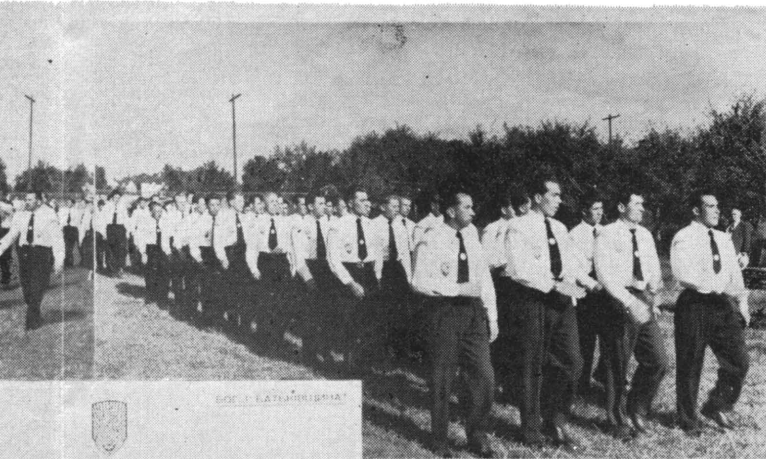
Здобули належне місце репортаж, життєпис, опис подорожей. Вірніше, — не здобули, а повернули втрачені становища. Бо ж чи не вивчає історія літератури мандрів Данила Паломника, заповіту Володимира Мономаха чи листів Івана Вишенського?

Літературні видання УПА, що дійшли до нас, сягають до 1950 року. Л. Шанковський у праці „УПА та її підпільна література” нарахував 224 видання в підпіллі в роках 1945-1950, в тім числі 21, що їх можна б назвати періодичними. Зміст усіх цих видань — заклики, оповістки, правильники, оповідання, поезії, твори полемічні, сатиричні. А серед них, особливо в „періодиці”, порозкидувані твори, що їх можемо окреслити, як літературні.

Здається, у лавах УПА поляг талановитий поет і прозаїк Юрій Липа, що його творчість, проте, належить попередній добі. Творив у підпіллі другий — за письменницьким хистом — після липи Позичанюк. З ним утрачено великого прозаїка, що мав усі дані бути колишнім Яновським. З-поміж інших, тих, що довго працювали в підпіллі, вирізняється Марта Гай. Про її дійсне прізвище нічого, звичайно, не знаємо.

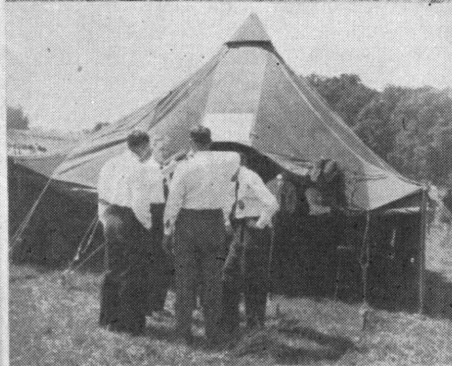

НА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ АМЕРИКИ
 першого та другого факультетів, в місцевості міжвулицької вулиці
 Вашингтона St. Basil Academy Fox Chase II, Pa.
ПЕРШИЙ
АМЕРИКАНСЬКИЙ
СТАВІНИЙ ЗДВИГ
 НА КРАЙНІ
 СТЬ УНІВЕРСИТЕТИ — ГОТОВ БОРОТИТИСЯ!

The IDEAL of UKRAINIAN NATIONHOOD CANNOT BE PRESSED INTO THE CONFINES of A FEDERATION. MUCH LESS OF AN AUTONOMY EITHER WITH RUSSIA OR ANY OTHER NEIGHBOR

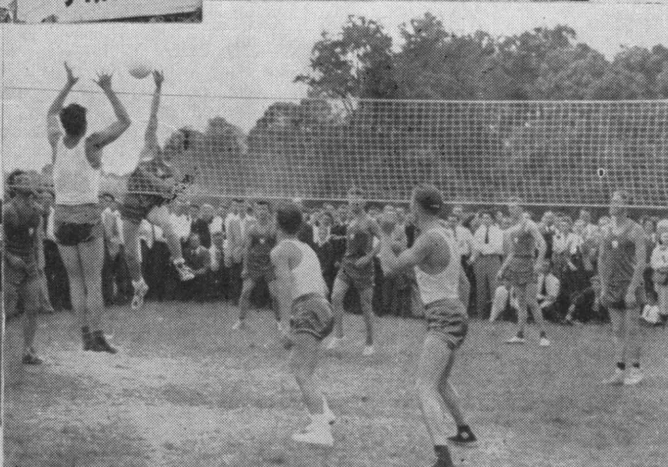
Salute to Struggling UKRAINE
 ПРИВІТ ВОЮЮЧІЙ УКРАЇНІ

The NON-RUSSIAN PEOPLES of USSR ARE STRUGGLING NOT ONLY FOR THE REMOVAL of the COMMUNIST REGIME. BUT LIKewise FOR COMPLETE SEPARATION FROM MOSCOW

The IDEAL of UKRAINIAN NATIONHOOD CANNOT BE PRESSED INTO THE CONFINES of A FEDERATION. MUCH LESS OF AN AUTONOMY EITHER WITH RUSSIA OR ANY OTHER NEIGHBOR

Salute to Struggling UKRAINE
 ПРИВІТ ВОЮЮЧІЙ УКРАЇНІ

Тому, що її твори були вміщені в підпільних виданнях „Закерзоння”, можна припускати, що вона творила під землею, — в обставинах, у яких жила вістун Тамара, секретарка Хріна, що про неї лишився запис її командира.

Перебування в бункрі — це теж середовище, в якому розвивалась підпільна література, а книга про бункер командира Хріна, — саме такий твір, що затирає розрізнення між літературним і нелітературним твором.

З-поміж інших авторів визначається Полтавець, старший булавний, що дав у збірнику „За волю України” 1949 р. барвний спогад „Пригода під час маршу” (повстанці узимку сховалися від ворожого літака, але натомість наліхало авто з большевиками, з якими вони звели успішний бій).

Тиса Верховинець у цьому ж збірнику дав спогади п. з. „Облава”, де описує діяльність підпілля в обставинах, коли недовір'я загніздилось між людьми й коли „тільки дуже щирі приятелі могли між собою потиху звірятись”.

В. Буревій у журналіку „Чорний ліс” ч. 3, 1950 р. у нарисі „Батько й син” описує, як син завітав у батьківську хату, але саме тоді наскочили большевики, знайшли його криівку, і він гине разом з батьком. Не менш зворушливий нарис „Гарячий ранок” — про втечу з оточення.

У підпільних виданнях зустрічаємо кілька нарисів Маяка, що з них один „Поганий сон” говорить про літературний хист автора. Зміст — смерть друга Олеся, якому приснився недобрый сон і який гине, попавши у ворожу засідку.

Гірняк („В обороні прабатьківської землі”) описує освідмлення змосковценого лемківського села, яке, після бою, поховало вісьмох поляглих повстанців, висипавши їм високу могилу й завітчавши її вінками.

Гук дає описи боїв. У „Бій в с. Глибоке” описує вечір після бою, коли „большевики забрали свої трупи на автомашини” та відїхали. „В селі запанувала мертва тиша, лише час від часу тут і там сумно заскавуліла собака на згарищі хати”.

З інших прізвищ звертають увагу М. Романів („У різдвяну ніч”), Павло („Світанок у лютому”), В. Подоляк („За нове життя”), Байденко, Крига („Залізні нерви”), Чайка („Стрілецький будень”), Зенко („До останнього”), М. Романів („Сини рідного буревію”) й ін.

Найпродуктивніший з підпільних авторів Марко Боєслав. Окремо вийшла в 1949 році збірка його оповідань п. з. „У колгоспних путях”.

Як це не дивно, у цих більш як трагічних обставинах розвивається й найрідкісніша в нашій літературі ділянка — гумор, представлений зокрема журналом „Український перець”. Жарти і сатири розкидані теж по різних виданнях підпілля і навіть видані окремо в збірнику „Двигнем”, 1947 року.

Про те, у яких умовах творилась і перебуває ця, найбільш незвичайна у світі, література, можна довідатись хоч би з згаданої вже книги Хріна „Зимою в бункрі”.

„Бункер наш невеликий: довгий чотири метри, широкий — три метри... На одному кінці причі був побудований столик на писальну машинку... На середині бункру, на дроті висіла лампа... Я взявся до роботи. Радів, що маю спокійний куток, де можу писати не тільки звіти, але й спомини. На Лемківщині я писав їх... звичайно в лісі, на коліні”. В іншому місці, автор книги згадує, що таким чином, себто в лісі, на коліні „сотенний виховник написав спомини — хроніку сотні”.

Автор оповідає, що, захопившись працею, він дуже рідко виходив на свіже повітря й це його знесилювало. В додатку, взимку в бункрі стало непривітно і холодно та вогко. Із стін на причу капало, стеля також промокала.

Найкраще писалось уночі, коли небезпека ворожого нападу зменшувалась:

Внедовзі буде приходити

У наше віко білий день.

Хто ж принесе до нас у бункер

Хоч жменю радісних пісень?

„...Збудилася вістунка Тетяна і, побачивши, що я пишу, присіла коло столика й почала теж писати. Я вийшов надвір подивитися й послухати. Вітер шумів дивно і товкся по нашому бункрі, наче б хто ходив... Спостеріг вовчі сліди... Вертаюся... Оповідую історію з вовком. Тетяна, цікава поглянути на сліди, вийшла подивитися, а я побачив на клаптику паперу її невеличкий вірш... Я був настільки невизрозумілий, що зробив дописку „писати далі”...

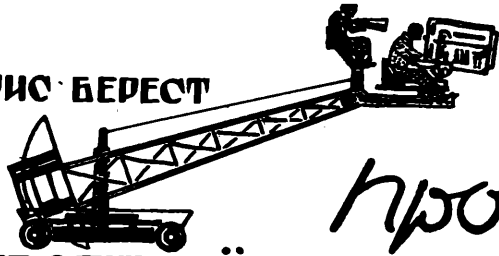
Але й такому ритмові творчості приходиться невідкличний кінець: „Чуємо удари до залізної штаби. Це умовлений знак тривоги. Наказую виходити... Большевики наступають на нас з трьох боків. Біжать прямо на бункер. Відбезпечуємо зброю. Відчіпаємо гранати. Глибоким снігом біжимо в долину, до лісу. Оббігаємо поляну і біжимо лісом. Чуємо над бункром постріли...”

До літератури підпілля неможливо підходити з звичними мірилами оцінки. Надто незвичне життя підпільних авторів, надто своєрідні умовини писання творів у вогких бункрах, на пнях у лісі й в засекречених помешканнях, куди кожної хвилини можуть вломитись співробітники МВД. Через те, у творах підпілля часто бракує багатьох складників, що наявні звичайно в літературних творах.

Зате твори підпілля хвилюють іншим складником справжнього мистецтва — правдою. Ці твори — це самі розкриті надра непідробленого буття. Втілений ідеал древніх, щоб „добре жити й добре вмерти”. Повторене у тисячах Шевченкове „мучитись, а не каятись”.

Література підпілля — це найкраща духовна

БОРИС БЕРЕСТ

Проблеми УКРАЇНСЬКОГО КІНА

(Перша стаття з циклу)

Від появи першого фільму минуло тільки півстоліття. Винахідник кіна, Люї Люм'єр, був першим мистцем-оператором, що відкрив світові нове мистецтво світлотіні та руху — кінематограф. З того часу світлотіньове зображення рухомих постатей, збагатившись звуком, кольором, а в останніх часах також і третім виміром, — виросло в найбільш популярне, в найбільш масове і важливе з усіх мистецтв. Необмежені можливості кіна створюють високохудожні твори, що глибиною своєї ідеї та думки, своїм культурним та мистецьким значенням можуть дорівняти кращим зразкам світового мистецтва, виконаним творчим генієм людства.

За своєю структурою кінофільм, як мистецький твір, сполучає в собі елементи літературно-драматичні, сценічні, музичні та образотворчі. Перші три елементи мали свій яскраво законотвірний розвиток, мали чому вчитися, від чого відштовхуватися в своїх творчих шуканнях нових форм виразності. Проте, тільки образотворче мистецтво кіна, завдяки новим засобам і способам зображення, завдяки новій технічній основі — не могло безпосередньо продовжувати ні малювання, ні графіки, ні навіть фотографії.

Технічний характер самого способу фіксації та відтворення образу був причиною того, що в перші роки розвитку кіновиробництва працю фільмових творців вважали далекою від справжнього мистецтва. І тільки згодом, разом з дальшим розвитком кіномистецтва, наочно доведено, що перенесення на кіноплівку

пеніциліна усім нам, що непомітно схиблюємось у кризьдоляровий світогляд. Ці твори правлять нам за стеблинки чарувального зілля з іншого, правдивого, непроминального світу.

Твори ці ще будуть ділянкою досліду не тільки літературознавців, але й військовиків, соціологів, психологів та філософів.

Бо вони писані про вивчених людей. Писані авторами, що досвідньо торкнулись краєчка дійсного буття. Авторами, що розірвали приземність нашого людського існування й сприйняли живу вічність. Себто — сприйняли те, про що навчають і до чого прямують релігія, філософія і мистецтво.

задуму драматурга не може відбутися без чіткої організації і композиційного призведення в єдність режисером, без мистецького виконання акторами і без фахового втручання мистця-оператора. Але це тільки основні творці кіновиробництва. До них долучується ціла низка інших співтворців, починаючи від адміністративного директора та його помічників і кінчаючи звукооператором, композитором, монтажником, декоратором та технічними робітниками.

Отже, як бачимо, постава кінофільму спирається на міцно злютований колектив творчих і виробничих співпрацівників, об'єднаних в творчу одиницю за принципом взаємозрозуміння та ідейної однозгідності. Постанову кінофільму за об'ємом праці можна порівняти з об'ємом праці промислового підприємства середньої величини. Звідси стає зрозуміло вся відповідальність, що лягає на такий творчий колектив.

Добираючи і впорядковуючи подібний колектив, треба враховувати насамперед творчі та виробничі можливості всіх співробітників і мати цілковиту певність, що вони забезпечать високу ідейно-мистецьку і технічну якість кінофільму. Всією виробничо-технічною галуззю керує директор-продюсер. Всією художньо-творчою галуззю керує режисер-поставник фільму, що відповідає за його ідейно-мистецьку якість.

Про основні передумови процесу кіновиробництва ми згадали зовсім не випадково. Бо за останні роки помітне значне зрушення в творенні нових зразків українських кінофільмів. Навіть на нашій поневоленій Батьківщині, під чоботом бруталного окупанта, де безжалісно тамуються найменші прояви національного мистецтва, — помічаємо виразне пожвавлення фільмового виробництва. Не важко передбачити, що це пожвавлення тимчасове і скоро минуче, аж до появи нової директиви з Кремля. Проте, один з продуктів кіновиробництва на підсоветській Україні — фільм за сценарієм І. Савченка „Тарас Шевченко” — вже демонстровано по цей бік залізної зависи. В цьому числі „Крип” читач знайде докладнішу характеристику згаданого фільму, а ми повернемося до

обговорення деяких проблем українського кіна на еміграції.

Не зважаючи на несприятливі обставини, проблеми українського кіна дедалі більше починають цікавити як окремі організації, так і **українську громадськість на чужині в цілому**. Особливе зацікавлення цими проблемами виявляє тепер наша молодь, що веде перед в громадському і культурному житті еміграції. Це зацікавлення має глибоке оправдання. Воно наочно доводить, що саме тепер наріз час виходу з вузького еміграційного загумінку, що прийшла, нарешті, пора показати своє національне обличчя, свою культурну і політичну зрілість перед чужинцями.

Цього, на нашу думку, не можна досягнути ні багатословними з'їздами, ні нудними академіями, ні навіть масовими маніфестаціями. Найефектовнішим засобом здобуття приязні, довіри і пошани в чужинецькому світі можуть бути ще й інші засоби, а насамперед — **мистецтво українського кіна**. Не примітивна популяризація етнографізму і побутовщини (в гіршому розумінні цього слова). Не дилетантське захоплення самим процесом і приманливими можливостями фільмування. Не безвідповідальне збирання коштів у формі „позики” чи „добровільних датків”, що мало значно більше спільного з аферизмом і криміналістикою, ніж із справжнім мистецтвом.

Український фільм на чужині не повинен відставати від чужинецьких фільмів ні своїм технічним рішенням, ні, тим більше, своєю ідейно-мистецькою повноцінністю. Мало того, саме своєю ідейною глибиною, своєрідністю творчого тлумачення і мистецькою якістю такий фільм повинен дорівнювати, якщо не перевищувати, кращим зразкам світового кіномистецтва. Звичайно, знайдуться скептики, що скажуть: якби мати кінодраматургів та кіносценаристів, якби мати професійне технічне устаткування. Тих, що не вірять в українських авторів, можна переконати в реальних можливостях селекції, виховання і кристалізації нових кадрів кінодраматургів і сценаристів. Тим, що ще не знають про наявність технічного кіноустаткування в руках кількох ініціаторів кіна, треба розповісти про них.

Адже задовільне професійне устаткування для кіновиробництва мають такі наші ентузіясти фільму: **Г. Мокляк (ЗДА), Б. Солук (Канада), І. Іваницький (Півд. Америка)**. Вся справа покищо впирається тільки в те, **як саме** ці ентузіясти розв'яжуть проблему створення на чужині **першої української кіностудії**? Чи вони поступляться своїми вузькими приватними інтересами на користь громадським? Чи вони підуть шляхом своїх невдалих попередників, що неминуче приведе до моральної прірви і матеріальної поразки? Чи вони спроможуться на-

ладнати тісну творчу співпрацю з нечисленними фаховими силами, одночасно відкинувши пропозиції вузько регіонального, загумінкового чи суто матеріального характеру? Чи кожен з них, нарешті, викристалізує в собі стільки самосвідомости, щоб з максимальною фаховістю, опертою на солідне теоретичне знання, — підійти до практичної реалізації кіновиробництва на чужині?

Незабаром матимемо вичерпливу відповідь на ці питання.

Іван Колосів

Комуністичний кінофільм про Тараса Шевченка

Недавно в Нью-Йорку показувано фільм „Тарас Шевченко” виробу Київської кіностудії. Як відомо, творців цього фільму нагороджено сталінською премією.

У рецензії на фільм під заголовком „Великий народний поет”, надрукованої в газеті „Правда України” за 21 грудня 1951 року і підписаній Максимом Рильським та іншими, читаємо:

„Відтворюючи образи видатних представників свого народу, радянський мистець, згідно з вимогами соціалістичного реалізму, прагне показати їх в конкретно історичних умовах, в тісному зв'язку з історичними долями народних мас. Ярко, наглядно, по-мистецьки і переконливо відбито ці прагнення і в фільмі „Тарас Шевченко”. Образ Великого Кобзаря глибоко народній. Ми бачимо Шевченка таким, як він є”.

Але одна справа історія з її фактами, а цілком інша — фільм, зроблений комуністами на підставі історичних фактів.

З початку і до кінця Шевченка показано **відірвано** від українського народу. Фільм починається з показу перебування Шевченка в Петербурзькій Академії Мистецтв. Задумана атмосфера Петербургу і туга за рідним краєм женуть Шевченка на Україну. Але й тут бачимо Шевченка не серед лютого його народу, а у вигаданому ворожому й злобному оточенні українських поміщиків та інтелігентів, які його не розуміють. Всі українці у фільмі тільки й шукають нагоди, щоб покепкувати над поетом. А коли він починає читати вірші, які не подобаються їм, тоді його просто виганяють із залі. Де й коли такий факт трапився? Ніде і ніколи!

Після перегляду фільму переконуєшся, що його творці і не збиралися показувати поета в „конкретно історичних умовах”, як твердилось у рецензії „Правди України”. Завдання було інше: **через увесь фільм червоною ниткою проходить тенденція приховати велику любов Шевченка до України, а підкреслити його вдячність „старшому братові”**.

Визначні українські постаті, які, можливо, найбільше цінили, любили й допомагали Шевченкові, спотворено у фільмі до невпізнання. Куліша і Костомарова зображено, як ворогів Шевченка, що не розуміють його ані трішки. Сошенка і Гребінку, близьких Шевченкових приятелів, зовсім не показано. Не видно й інших українських друзів Шевченка, що в найтяжчі хвилини його життя на засланні підтримували його листами, книжками та теплим словом.

Шевченко-поет нерозривно зв'язаний з українською народною творчістю — піснями, переказами про героїчну минувшину та ін. Де показано вплив їх на поетову творчість? І як міг цей правдиво народний поет стати співцем свого народу, коли комуністичні творці фільму, на догоду „старшому братові”, примусили Шевченка говорити навіть з рідною сестрою по-російськи! Нема сумніву, що „сестра Шевченка не розмовляла російською мовою, бо не знала її. Але у фільмі розмовляє. Скажи враже, як комуніст каже!

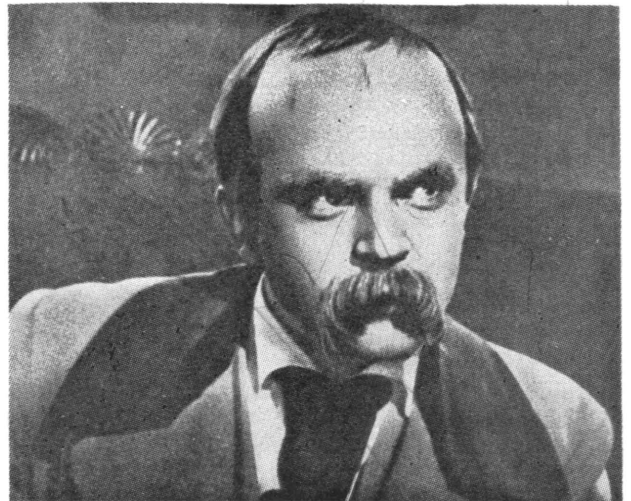
Нам зрозуміло, як, без сумніву, розуміє і український глядач на рідних землях, чому Шевченка відірвано з фільмі від його народу. Бо, відтворюючи кріпацтво, творці фільму боялися різкої його подібності до колгоспної системи з її ще досконалішою експлуатацією. Комуністи-творці фільму постарались спалювати „буржуазних націоналістів” Куліша, Костомарова та інших видатних діячів української культури, щоб заперечити існування української культури в минулому.

Ще ніхто від самої смерті національного генія українського народу не осмілювався так нахабно фальсифікувати, обривати його життя, творчість, сучасників, які близько до нього стояли, події і український народ. Тільки комуністичні поплентачі на догоду своїм кремлівським господарям відважились на це.

Тавруючи українське минуле, творці фільму повинні були б відповісти на такі питання: а чи теперішній комуністичний уряд кращий для українського народу, ніж був царський? Чи ж Сталін ліпший за Миколу Першого? Цар Микола засудив Шевченка на безглузде і тяжке заслання. А скільки безневинних українських письменників знищив Сталін? Скільки їх розстріляно за його наказом? Скільки заслано на Сибір, на Соловки? У фільмі показано, як царські солдати палять, з невідомих причин, українське село. А скільки українських сіл попалив та понизив комуністичний уряд? Скільки людей виморив голодом, загрожуючи їх у колгоспне кріпацтво? Скільки мільйонів українських селян, робітників та інтелігенції поневіряється по концтаборах СССР?

У згаданій вище рецензії в „Правді України” написано: „В правдивих художніх образах розкривається генеральна тема фільму — тема єдності і дружби великого російського народу з братнім українським народом”. Саме в дусі цієї „генеральної теми” — „єдності і дружби” спотворено образ великого українського поета, що від початку і до кінця говорить майже виключно російською мовою. В ім'я цієї ж „генеральної теми” перекинуто історичні факти та події.

Ніхто не буде заперечувати, що Шевченко мав добрих друзів серед тодішньої передової російської інтелігенції, яким значною мірою і зобов'язаний своїм звільненням.

Артист Сергій Бондарчук в ролі Тараса Шевченка

Відомо, що Чернишевський з великою пошаною ставився до Шевченка, з усієї душі ненавидів царську Росію і визнавав окремішність української нації. Також Герцен писав, що „Україну треба визнати вільною і незалежною країною” („Колокол”, ч. 33, 1859 р.). Але ? Шевченка, що шанував Чернишевського і Герцена, як борців за волю всіх народів, зробити носія сучасних комуністичних ідей, плазуна перед „старшим братом” — на це здібні тільки безоглядно нахабні комуністи

Чому ж, запитати б авторів сценарію, Шевченко писав по-українськи, коли він „любив” тільки Росію?

Добра гра актора Бондарчука викликає лише жаль, що йому не дали змоги відтворити правдиву постать великого генія. Вигадані ситуації, події і брехливий текст сценарію потягнули актора на штучність у грі, а особливо в деклямуванні віршів. Відомо ж, що Шевченко читав свої твори просто, але з глибоким почуттям і захоплює. Лише та частина фільму, де показується Шевченко на вигнанні — правдива, переконлива і найкраща.

Київський фільм про Тараса Шевченка викликає глибоке обурення безсоромною зухвалістю його творців, що за шматок хліба з маслом (і те і друге — українське, але даване з Кремля) та за медальку з образом ката-Сталіна готові спалювати все, що є найдорожче для кожного порядного українця.

На закінчення треба сказати, що кіножурнал „Квігуча Україна”, який показують разом з фільмом про Тараса Шевченка, виразно говорить, що всі його живі кадри спеціально інсценізовано для знімання. Але попри все те — бачиш каторжну денну й нічну працю українського селянина, як і те, що наслідки його праці негайно відвозяться кудись до „спільного казанка”.

**„ЯК МОЛИТВУ МОЖУ СКАЗАТИ:
УЖЕ НАРОД НАШ ДОТИ НЕ ЗАСПОКОЇТЬСЯ, ПОКИ
НЕ БУДЕ МАТИ САМОСТІЙНОЇ І ВІЛЬНОЇ УКРАЇНИ!”**

І. Липа, Посмертні нотатки

У ПОНЕВОЛЕНІЙ УКРАЇНІ

Нові «каналські» роботи

„Большевики перебудовують природу"... „Лише за соціалізму можливі такі грандіозні роботи, які провадяться нині в СРСР під проводом геніяльного"... і так далі, і так інше.

Але чого коштує ця „перебудова" і ці „грандіозні роботи" українському народові, виснаженому війною, голодному й обдертому — цього в широкомовних заявах совєтських борзописців не вчитаєш. Скільки десятків тисяч примусово мобілізованих робітників і колгоспників наложити головами на цих роботах во славу Московського царства — про це дізнається світ хіба після повалення диявольського московсько-большевицького режиму.

В журналі „Вокруг Света", що видається у Москві для молоді, в числі за місяць серпень, вміщено статтю про розпочату побудову нових двох величезних каналів: Південно-Українського і Північно-Кримського. Цю статтю, що її суттєва сторона має значний інтерес для нашого читача, в скороченні подаємо:

Там, де потече живлюща вода

„Одноманітний степовий краєвид півдня України і Північного Криму. Рівні, з ледве помітними пагорбками простори поривають око до обрію.

Де-не-де зустрічається самотня могила, пологіста суха балка, або широкий „лід" — кругле чи довгасте, інколи на кілька кілометрів у поперечнику, обниження рельєфу.

Непомітно серед цих просторів вибігають назустріч такій ж іласкій затоки Сивашу. Зеленкувато-каламутні води дрібними хвилями набігають на пологістий берег. А далі знову — неозорий степ...

Отак виглядають „сталінські котеджі", де мешкають робітники совєтських новобудов.

Зі сходу і північного сходу дмуть пекучі, висушливі „суховії". Шар чорнозему в степовому Криму подекуди досягає шістдесяті сантиметрів. Але бракує води! Дощі випадають вкрай рідко. Число посушливих років Північний Крим перевищує навіть Заволжя.

Труidівники ланів віками мріяли про воду. Ідея використання Дніпрових вод для зрошування південно-українських та кримських степів давно володіла умами вчених. Обчислено, що з Дніпра, який рік-у-рік скидає в Чорне море до п'ятдесяти мільйонів кубометрів води, можна провести канал до Криму. У вересні 1950 року розпочато будівництво Кахівської гідроелектривні (див. „Крилат" ч. 4. „На єгипетських будовах комунізму"), Південно-Українського та Північно-Кримського каналів.

Канал перейде рівниною, що широко розкинулася від Дніпра аж до Кримських гір. Північно-Кримська рівнина має нахил на північ, до Сивашу, а Південно-Українська, навпаки, трохи похилена на південний захід, в напрямі, яким тече Дніпро.

„Решето", яке мусить тримати воду

Південно-Український канал візьме свій початок від озера імені Леніна в районі Дніпрогесу. Це місце на 52 метри вище від рівня моря. Попри Сиваш канал пройде на висоті до 10-12 метрів над рівнем моря, а спад води по трасі становитиме 40-42 метри.

Північно-Кримський канал стане продовженням Південно-Українського. Щоб забезпечити умовини для самопливу, канал доведеться вести в насипові ще південною Україною і північною частиною степового Криму.

На несподівані труднощі натрапили дослідники в сухому річищі Чатирлику, де запляновано водоймище після переходу каналу через Сиваш.

Перші свердловини, пороблені в дні балки, викрили шестиметровий шар, що складається з ріни, — оточеної водою гальки. А рінь у чистому вигляді — це нібито решето, в якому годі затримати воду. Якщо побудувати водоймище в ріні, то вже наступного дня вода втече між рінною в землю. Отож, почали сушити собі голови інженери та геологи, як би запобігти тій утечі води.

А проте, останні досліді виявили, що в заплідних балки, де мало бути побудоване водоймище, місяцями застоюється дошова вода. Навіть на дні ліскових кар'єрів знайдено маленькі озера. Це пояснюється тим, що дно балки складається не з чистої ріни, а з кількох тонких шарів глини, мулу та ріни. Над рінною залягають суглинки, які легко розмокають і заповнюють всі порожнини, затримуючи воду.

Бездонна прірва

Року 1949 поблизу Джанкою робити глибоку свердловину. Повільно обертаючись, свердло чимраз глибше вгризалось в землю. Вже загналось воно на глибину 18 метрів. Щоб не обвалювались стіни і легше було витягати гірську породу, роздвібувану долотом, у свердловину подавали глинястий розчин. Але цей розчин... кудись провалювався.

Свердління довелося припинити. Очевидно, свердловина вийшла в підземну порожнину. Пробоїну, що раптом утворилась, треба було негайно закрити. До свердловини підвезли цемент. Десятки мішків скинули в прірву, і лише тоді можна було відновити свердління. Потім обчислили, що свердловина „проковтнула” 18 тонн цементу.

Клапті паперових мішків з-під цементу, що його кидали в прірву, мабуть, були захоплені підземним потоком, і по якомусь часі їх знаходили в колодязях за багато кілометрів від свердловини.

Яка користь з каналів?

Рік 1951 був роком підготовчих робіт. Поки в степу працювали топографи, геологи, ґрунтознавці та геодезисти, в Джанкої закладали нове селище для будівників каналу. Сюди везли станки, трансформатори, дерево, автомобілі, землерийні машини.

За кілька років зміниться рослинний і тваринний світ степового Криму. Жовті простори, що вигорають улітку від пекучого сонця, зашумлять зеленими килимами пшениці „кримки”, травами пасовиськ, бавовниковими плянтаціями, овочевими садами та виноградниками. Блакитні змійки каналів, обрамовані алеями дерев, проріжуть зелені простори в різних напрямках. Полезахисні лісові смуги поділять їх на квадрати з дзеркалами ставків та водосховищ. Зміниться і клімат Північного Криму”.

Усе це цілком можливе. Аджеж побудовано Біломорський, Волго-Донський та інші канали. Можливо також, що в досі голому степу і пшениця „зашумить зеленими килимами” і зацвінуть виноградники та овочеві сади... А чи заживуть краще советські раби-колгоспники? Ні, не заживуть запевне!

Зі зрощуваної Південно-Українським та Північно-Кримським каналами родючої землі вони муситимуть здавати советській державі ще більші податки, а на „трудодні” одержуватимуть те саме, що й досі — аби не вмерли з голоду. Така бо суть московського більшовизму.

„НА РІВНИХ ПРАВАХ З МУЖЧИНОЮ”

У кінці серпня місяця московська газета „Труд” вмістила лист до редакції якоїсь Поліни Солдатенко, матері чотирьох дітей, що мешкає в Луганську (Донбас). Муж Поліни Солдатенко, читаємо в листі, працює як робітник в одній з фабрик, а вона сама займається домашнім господарством — варить, пере, шие і цирує...

У листі до редакції Поліна Солдатенко нарікає, що в Донбасі тяжко дістати рефрижератор, пральну машину і підручник для крою та шиття. Через це, мовляв, діти і муж висловлюють своє невдоволення з одноманітного харчування та стандартної одежі.

Наївний американський кореспондент цей лист зрозумів, як правдиве відзеркалення побуту родини донбасівського робітника.

Ми зрозуміли цей лист інакше: як більшовицький пропагандивний матеріал, спрепарований в редакції „Труд” на експорт — для довірливого читача по цей бік „заслонні”. Мовляв, родині пересічного советського робітника Солдатенка бракує лише... рефрижерейтора і машини до

прання. В цьому лишень різниця між добробутом американської і підсоветської робітничої родини!

„Щасливим і радісним життям” не обдуриш рядового читача „Труд”, „Правди” та інших „Ізвестій”. Він, цей рядовий читач, добре знає, що не то рефрижерейтора, але й звичайного льоду в „країні побудованого соціалізму” від квітня до грудня не дістанеш. Так само знає, що не то пральної машини, але й „сірого” мила не дістанеш, якщо не пощастить десь випадково надибати чергу біля крамниці, де „сьогодні дають”.

Натомість підсоветській жінці сталінська конституція забезпечує „всі можливості працювати нарівні з чоловіком”. І вона використовує ці можливості, допомагаючи чоловікові. Вісім, десять, дванадцять годин денно працює тяжко в копальнях, біля машин, на будовах, а вечорами, якщо обходяться без рефрижерейтора та пральної машини — варить для родини убогу їжу, пере дитяче й чоловікове дрантя, уживаючи часом замість мила попелу, та цирує лахи, примудряючись з „неможливого робити можливе”.

На фоті: будні підсоветської жінки, як вони є насправді.

З афоризмів советського в'язня:

У Советському Союзі найбільші злочинці перебувають за ґратами... якщо дивитися на них з тюремної камери.

Львівські композитори

Львівська газета „Українське Життя” в числі за 10 серпня ц. р. вміщує велику статтю про композиторів Львова. Наводимо з неї декілька уривків, що подають відомості про декого з відомих свого часу на Західній Україні композиторів:

„Професор Львівської консерваторії А. Солтис за п'ять останніх років написав симфонічну поему „Слов'яни”, „Сюїту на слов'янські теми” та ряд інструментальних камерних речей... У 1940 році був створений Львівський відділ Спілки радянських композиторів України, що об'єднує нині 22 композитори. Головою правління відділу Спілки є композитор Анатолій Кос-Анатольський. Поетична природа Карпат, де перебував Кос-Анатольський в 1950 році, оживила в пам'яті композитора легенду про народнього героя Довбуша, який підіймав на боротьбу з гнобителями селян Гуцульщини. Це дало йому тему для написання музики балету „Хустка Довбуша”. Львівський театр опери та балету уже здійснив постанову цього балету, і нині провадиться підготовка до показу його на сцені Київського оперного театру...

Найстарший львівський композитор Станіслав Людкевич за останні роки написав дві симфонії: „Дніпро” і „Прикарпатську симфонію”. В симфонії „Дніпро” композитор відобразив героїчну битву радянської армії з фашистськими полчищами за Дніпро, показав братство українського та російського народів. С. Людкевич нагороджений орденом трудового червоного прапора...

Композитор Роман Симович у 1950 р. написав поемукантату для хору і симфонічної оркестри „В Карпатах”. Твір побудований на народніх мелодіях, наспівний і багатий на музичні пейзажні барви, які відображають природу Карпат. У 1951 р., повернувшись з подорожі по індустріальних центрах УСССР — Харкову, Запоріжжю, Дніпропетровську та ін. — Р. Симович написав симфонію, присвячену будовам комунізму”...

Умертвляюча творчий дух „опіка старшого брата” різно позначається на тематичі творів львівських композиторів. Це — стократ утерті теми про „слов'янське море”, про советських „героїв”, про „братство українського народу з мудрим російським народом” та ін., що сковують творчість, а самих композиторів кінець-кінцем обертають на сталінських барабанщиків.

Як видно, львівські мистці також, як і київські, щоб утекти від сірої комуністичної дійсности, вдаються часом до історичних тем („Хустка Довбуша”). Та навряд чи допоможе це їм: славного гуцульського героя Довбуша також мусять вони одягнути в московську „косоворотку”, а на голову йому напнути советську стандартну „кепку”.

НАЗАД ДО ЛАТИНИ!

Як повідомляє київська „Літературна Газета” з 15 серпня ц. р., у новому навчальному році в багатьох середніх школах України запроваджується знову викладання латинської мови, що її так нещадно вигнано було в перших роках після приходу до влади большевиків. Найближчим часом виходять друком підручники латинської мови, підручники історії цієї мови та історії римської літератури.

У київському, харківському та львівському університетах починають підготовляти студентів-спеціалістів „клясичної філології”.

КОМУ СМІХ, А КОМУ СЛІЗОЗИ

В одному з останніх чисел московського гумористичного журналу „Крокодил” під заголовком „Куди піти відпочити” читаємо:

„Питання це може видатися дивним. Чи ж мало є місць, де можна було б провести вільний („вихідний”) день! Тинисті парки, водні станції, пляжі, стадіони, клуби — все до послуг відпочиваючих.

Ось наприклад, багато хто з полтавчан мріють у вихідний день полежати на пляжі річки Ворскла. Та ба, про це вони можуть тільки мріяти. Полтавський пляж так густо всіяний усяким сміттям та битими пляшками, що ніде й ногу поставити без страху. Полтавчанинові, хоч і хочеться, але... колеться!..

Адміністрація парку в місті Сталіно (Донбас) підготувала мешканцям цього міста сюрприз. Коли аматори водного спорту у неділю підійшли до ставка, щоб покататися на човнах, вони замість човнів на воді побачили „чортові колеса” на суші. Виявляється, адміністрація парку в погоні за прибутковими атракціонами відмовилась від ремонту човнів, а замість того побудувала „чортові колеса”.

Молодь Кременчука дуже любить футбол і вільний день радо провела б на стадіоні. Але замість футболу їй приходиться займатися іншим видом спорту — бігом, і не просто бігом, а бігом з перешкодами. Вона мусить бігати з міського виконкому до міського комітету в справах фізичної культури, добиваючись побудови стадіону. Цей біг, за всіма ознаками, має затяжний характер, і до футболу, тобто до побудови стадіону, ще дуже далеко...

Якщо ви схочете схуднути, всіляко рекомендуємо поїхати у Золотоношу. Правда, спеціальних лікувальних закладів для цієї цілі там немає, але зате є Парк Культури і Відпочинку. Адміністрація парку придумала ряд ефективних заходів, допомагаючи відвідувачам збавити на вазі. Цих заходів зазнали на собі багато хто з відвідувачів парку, які відважилися провести в ньому вільний день і марно виходили його вздовж і впоперек, шукаючи ресторану, кафе чи просто кіоску з водою...”

У такому гумористичному тоні розписує „Крокодил” підсоветський, відомий багатьом з нас, побут. А проте, зі жартівливими його докорами на адресу „адміністрації”, що не подбала очистити пляж від битих пляшок чи відремонтувати човни чи, нарешті, поставити в парку продуктивні кіоски для публіки — за цими докорами криється щось зовсім інше. Криється гірка підсоветська дійсність, в якій животіє українська молодь ще гірше, як перед останньою війною. І немає „Крокодилові” скидати вину на якогось там полтавського чи лубенського „адміністратора”. За неуважність до потреб громадянина, за його бідність, за недостачу харчів — за все це відповідає московське Політбюро. Що йому відпочинку рабів? Воно гарячково підготовляється до нової „вітчизняної” війни, до загарбання цілого світу, щоб і в парках Нью-Йорку, Вінніпегу та Парижу також появилися „свої” адміністратори, щоб також зі стендів продавали „щасливим” громадянам „клясиків марксизму-ленізму”.

РОЗВАГА

ГУМОР

САТИРА

МІЖ НАМИ КАЖУЧИ

НЕМОЖЛИВИЙ ДВІЙНЯК

На вулиці біля церкви, протискуючись у натовпі, підійшов до Івана Сметанки незнайомий чоловік, вхопив його за руку і закричав:

— Миколо! Це знаменито! Нарешті, я тебе зустрів! Де ж ти тепер обертаєшся?

Іван Сметанка, чомно усміхнувшись, відповів, що він — не Микола, і що його, мабуть, переплутано з кимсь іншим.

Наступного дня їхав Іван Сметанка підземною залізницею. На одній із станцій у вагон зайшов вчорашній незнайомец. Він підійшов до Івана Сметанки, вхопив його за руку і закричав:

— Оце так випадок, Миколо! Уяви собі: зустрів я вчора біля церкви чоловічу, якого переплутав з тобою. Коли я тебе зараз бачу, я й сам не можу зрозуміти, як я міг тебе сплутати з тим ідіотом.

ВСЕ МОЖНА

Спочатку тато сказав „не можна”, але мама сказала „можна”.

Потім мама сказала „не можна”, але тато сказав „можна”.

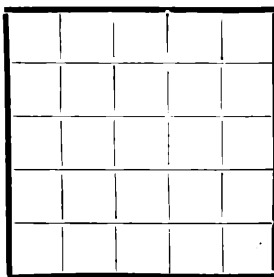
Та коли і мама і тато сказали „не можна”, — Петрусь вирішив, що йому вже все можна.

НАВКОЛОСВІТНЯ ПОДОРОЖ

Одна молоденька мешканка Нью-Йорку не мала грошей, але мала натомість дуже велике бажання відбутися навколосвітню подорож. Якось запізналась вона з матросом, який приобіцяв їй „перепачкувати” її на своїм кораблі до Александрії. Уночі прийшли вони потайки на поклад корабля, і матрос влаштував її в рятівному човні, прикривши брезентом.

По кількох тижнях, протягом яких матрос у кожному вільну хвилину відвідував її в рятівному човні, пропала в неї охота до навколосвітньої подорожі. За її обчисленням, корабель мав би бути вже десь поблизу Індії. Одного ранку залишила вона рятівний човен, пішла до

НЕ ТАК ПРОСТО

Скільки прямокутників можна нарисувати в цій фігурі?

Не поспішайте з відповіддю. Зверніть увагу на те, що потрібно назвати не число квадратів, а число прямокутників узагалі — великих і малих, що їх можна нарахувати в цій фігурі.

Відповідь: По-різному розмірів можна нарахувати 225.

капітана, призналась йому, що потайки дісталась на корабель, і запитала:

— Коли ж, нарешті, прибудемо ми до тієї Александрії?

— До Александрії? — запитав здивовано капітан. — Люба пані, ви знаходитесь на пароплаві, який відбуває щоденні подорожі для туристів навколо статуї Свободи.

З ПРЕМІЙОВАНИХ ОПОВІДАнь

Одно з найбільших видавництв Америки оголосило конкурс на найкоротшу новелю. З надісланих 3.000 рукописів журі конкурсу нагородило першою премією ось такий під назвою:

Чи вистачить?

— Чи вистачить доїхати додому? — пробурмотів Джек, нахилиючись з запальничкою над бензиновим баком автомобіля.

Небіжчикові було двадцять два роки...

Спілка Пролетарських Письменників СССР оголосила конкурс на найкраще оповідання з колгоспного життя, написане в дусі соціалістичного реалізму. З надісланих 3.000 рукописів журі конкурсу нагородило першою премією ось такий під назвою:

Услід за сонцем!

Сонце сідало.

Колгоспні жита простелились аж до обрію. Віддячуючись за сумлінну працю колгоспників, вони обіцяли багатий, сталінський урожай.

Широкою дорогою, що її весною, порядком шляхобудівництва, провели сусідні колгоспи, їхав потужний трактор „Сталінець”. На ньому сиділо двоє: Іван Тулупов і Марія Ветрова. Вони радісно пригорнулися одне до одного, бо, поперше — виконали плян сьогоднішньої оранки під озимину на 250%, а подруге — взаємно зобов'язались кохати одне одного. Крім того, вони були ударники соціалістичних ланів.

Трактор, виготовлений на заводі імені Сталіна, з советських матеріалів і руками советських патріотів, — весело гуркотів по дорозі у слід за сонцем.

Жита половіли так активно, ніби кожна колосинка зокрема викликала на соцзмагання сусідню колосинку.

Проявляючи творчу ініціативу, дзвеніли в небесній блакиті веселі жайворонки.

— Ех, Маріє, жити стало краще, жити стало веселіше, — радісно вигукнув Іван і пустив трактора на повний хід.

— Іване, що ти робиш, схаменися! Трактора доручили нам партія і уряд, а ти так немилосердно його женеш! — скрикнула Марія, і на її могутніх грудях суворо блиснув орден червоного трудового прапора.

Іван спаленів зі сорому. Він зрозумів, поряд-

Іван Манило

СВІТЛЯК І ЖАБА
(байка)

Неначе зіронька в погідній високості,
Між чебрецями бавився блискучий Світлячок.
До нього Жаба скік: „Лукавий дурачок!
Чому виблискуєш, мов блазень на помості?”
А потім плюнула отрутою на Світляка:
„Твій блиск нікого не зляка!”

ком самокритики, якої провини допустився супроти партії і уряду. Щоб направити помилку, він спинив трактора і звернувся до дівчини:

— Маріє, ану викидайся геть! Треба заощаджувати державну бензину. Не забувай, що ти важиш вісімдесят кілограмів.

Він сказав це таким рішучим тоном, що Марія не заперечувала і мовчки встала з потужного „Сталінця”.

Далі закохані наблизилися до колгоспу вже в такому порядку: Іван їхав трактором, заощаджуючи бензину, а Марія підтюпцем бігла слідом за ним, радісно виблискуючи проти сонця орденом трудового червоного прапора.

Пролетарська солідарність перемогла, і перед селом вони замирились.

Горді й радісні їхали Іван і Марія широкою вулицею, обсадженою в „День Деревонасаджень” кленами, тополями і іншими цитрусовими породами. І весело співали:

Слово Сталіна між нами,
Воля Сталіна між нас...

А ввечері зійшлися в затишній хаті-читальні, щоб наполегливо проробляти далі „Короткий курс історії ВКП(б)”. Зі стіни дивилися на них Сталін, Берія і Маленков. І закоханим здавалося, що Сталін тихо й радісно до них посміхається...

За стіною хати-читальні чути було розмірені удари молотів: то веселі колгоспні ковалі ремонтували на завтрішній день сільсько-господарський інвентар. **Іван Жовтневий**

АРАБСЬКІ ПРИСЛІВ'Я

Якщо місяць з тобою — не дбай про зорі.
Задля троянди поливають і її колючки.
Камінь, що його кинув друг, — квітка пахуча.
Питай, які є мої чесноти, а не який є колір моєї шкіри.
Лев не ходять пити воду там, де її п'ють собаки.
Сусідова курка завжди виглядає гускою.
Вухналь тримає підкову, підкова тримає коня, кінь тримає людину, а людина — цілий світ.
Спробуй дати пораду невігласові, і він вважатиме тебе за свого ворога.
Справжня людина добуває хліб з каменю.
Коли ворони ведуть за собою народ, вони приводять його на смітнице, де валяється падло.
Атрамент мудрця такий же цінний, як кров мученика.
Нехай той, хто твердить, що лев є осел, спробує його загнуждати.

Ліпше з розумним бити каміння, як з дурним розпивати вино.

Осла запросили на весілля: треба було возити воду і дрова.

РЕКОРДИ ПРИРОДИ

Часто доводиться чути питання: „Що є найбільше в світі?”, „Що є від нас найдалі?”, „Що є найважче?” і ін. Такі питання розглядають іноді як жартівливі загадки. Але часто подібні питання породжуються природнього допитливостю, і тоді чекають на них серйозної відповіді. Ми підійдемо до цих питань саме з такого боку і подамо ті відповіді, які дає на них сучасна наука.

1. Що є найменше?

Відтоді, як доведено реальність молекул та атомів, стало ясно, що найменших тіл природи треба шукати не під мікроскопом, а в невидимому світі атомів. Але й атоми — ще не найменші тіла: вони складаються з ще менших часток, що їм усередині атома так просторо, як планетам у сонячній системі. Найменша з достовірно відомих часток — це центральне ядро (протон) водневого атома. Поперечник протона дорівнює приблизно 1:1.000.000.000.000.000 міліметра.

Щоб уявити собі таку малу величину, припустимо, що всі речі, які нас оточують, збільшені у своїх лінійних розмірах в мільярд разів. Мухи досягли б тоді розмірів земної кулі. Сама людина була б тоді така на зріст, що орбіта місяця досягла б їй ледве до колін. Але й при такому величезному збільшенні протони були б усе ж такі малі, що їх не можна було б побачити навіть у найсильніші мікроскопи.

2. Що є найбільше?

Найбільшим, звичайно, є всесвіт. Він безкрай і обіймає всі зорі, сонце та планети. Але, запитуючи про те, що є найбільше, хочуть знати, котре з тіл всесвіту, нам відомих, має найбільші розміри.

Всесвіт — не одне тіло, а безліч небесних тіл. Називати всесвіт тілом так само неправильно, як називати тілом ліс або пташину зграю.

Яке ж окреме тіло має найбільшу величину?

У нашій сонячній системі найбільші розміри має центральне світило — сонце: його поперечник у 110 разів більший за поперечник земної кулі.

Але в зоряному всесвіті є сонця, супроти яких навіть наше велетенське сонце виглядає ніби карлик. Донедавна за найбільше сонце, відоме нам у всесвіті, вважали Антарес, головну зірку в сузір'ї Скорпіона. Поперечник цієї зірки більший за поперечник сонця в 330 разів. Однак, тепер астрономи відкрили зірки далеко більших розмірів. Одна з них знаходиться в сузір'ї Цефея і має поперечник, що в 2400 разів перевищує поперечник сонця. Другий зоряний велетенський сузір'ї Візничого (позначуваний грецькою літерою епсилон) більший за сонце в 2700 разів.

Отакі найбільші тіла всесвіту, відомі сучасній науці!

3. Що є найважче?

Отже, запитуюмо: котра з відомих науці речовин важить найбільше? Або ще точніше: котра речовина має найбільшу щільність чи то пак густину?

Якби наш кругозір обмежувався тільки земною природою, ми відповіли б, що найгустіші речовини — це металі осмій, іридій та платина. Один кубічний сантиметр їх важить 22 грами!

Та в глибинах всесвіту є речовини далеко важчі. Це, наприклад, речовини, з яких побудовані зірки, звані „білими карликами”. Ці зірки невеликі об'ємом, але в своїх малих об'ємах вони вміщують величезну масу.

Донедавна найгустішою матерією всесвіту вважали речовину зірки Ван-Маанена, „білого карлика” в сузір'ї Риб. Розміри цієї зірки не перевищують розмірів земної кулі. Але в невеликому її об'ємі зосереджена така величезна маса, що 1 куб. сант. речовини цієї зірки важив би на землі 400 кілограмів.

Однак, це залежить уже не від густини речовини, а від величезної сили ваги на поверхні Ван-Маанена.

Останнім часом зроблено приголомшливе відкриття: відкрито зірку, яка складається з речовини, що її 1 куб. сант. важить 36 тонн! Наперсток, виповнений цією речовиною, треба було б перевозити на двох залізничних платформах.

4. Що є найшвидше?

Найшвидше плінуть світлові хвилі, а також хвилі радіо, що є нічим іншим як дуже довгими світловими хвилями. У безповітряному просторі вони пробігають за секунду 300 тисяч кілометрів! Зауважимо для порівняння: земна куля за секунду пробігає своєю орбітою „всього лише” 30 км.; найпотужніша гармата викидає стрільно з швидкістю „лише” 2 км. на секунду; звук у повітрі поширюється з швидкістю 1/8 км. на секунду, тобто в мільйон разів повільніше як світло. Літак, що летів би з швидкістю світла, за секунду облетів би 8 разів земну кулю по рівникові.

5. Що є найдалі?

Як далеко в безкраї глибини всесвіту заглядає людське око, озброєне найсильнішим телескопом? Найдалші небесні предмети, що їх ще можна бачити в мікроскоп, лежать від нас на відстані 250 мільйонів світлових років.

Що значить світловий рік? Під цими словами розуміють шлях, що його пробігає в світовому просторі промінь світла за цілий рік. Рік має понад 30 мільйонів секунд. Але ж за кожну секунду світло пробігає в порожнині 300 тис. км. Отже, світловий рік дорівнює майже 9.000 мільярда кілометрів. Помноживши це число на 250 млн., визначимо в кілометрах відстань, що відділює нас від найдалших зоряних скупчень всесвіту, які ще можна бачити в телескоп. Відстань ця виразиться 22-значним числом!

6. Що є найгарячіше?

Шукаючи найвищої температури, ми, звичайно, звернемося до сонця. І справді, тут маємо найгарячіше джерело тепла, однак, не на поверхні світила, а в його надрах. На поверхні ж сонця температура дорівнює приблизно 6.000 ступенів, і її ніяк не можна вважати за рекордову. Наша земна техніка може штучно витворити дуже високі температури. Але рекордовою є температура надрів сонця і багатьох зірок, що дорівнює 50.000.000 ступенів. Проте, що таке є температура в 50 мільйонів ступенів, можна до певної міри уявити з такого прикладу: якби до такої

температури нагріти головку звичайної шпильки, то все живе на відстані 1500 кілометрів було б знищено.

7. Що є найхолодніше?

Відповідь на це питання знайдемо не в глибинах всесвіту, а на поверхні земної кулі.

Найхолоднішою речовиною природи є плинний гелій. Його температура коло — 273 ступеня. Холоднішої речовини немає й не може бути ніде в світі. Якби можна було поставити термометр у міжзоряному просторі, він показав би температуру на декілька ступенів вищу від — 273, бо його дещо нагрівало б проміння численних, хоч і дуже віддалених від нього, зірок.

З фізики відомо, що так званий абсолютний нуль температури, нижче від якого вона спадати не може, це — 273,1 Цельсія.

З НАУКИ Й ТЕХНІКИ

„Водяний лом”

Струмінь води під великим тиском утрачає властивості рідкого тіла і робиться твердішим за сталь. Цю властивість водяного струменя широко використовують в техніці. Таким „водяним ломом” — гідромонітором — відколюють у копальнях за одну хвилину цілу тонну вугілля. Прокладаючи рури попід ріками, нурці риють рови для рур по дну рік потужними гідромоніторами, з яких виривається вода під тиском у 25 атмосфер.

„Рентген-око”

У Бонні (Західня Німеччина) запатентовано портативний рентгенівський апарат спеціальної конструкції, яким можна просвітлювати мурі домів, грубі сталеві штаби та інші непрозорі тіла. Цей апарат, однак, для масового виробництва не дозволено, з огляду на те, що в руках злочинців він міг би стати небезпечним знаряддям. Розламувачі вогнетривких кас з їх допомогою могли б перевиряти вміст кас; злодії могли б довідуватись про відсутність господарів у мешканнях, що їх вони мають намір обікрасти; кожне цікаве око мало б можливість заглядати в приватне життя будь-кого.

„Ракетна пошта”

Інженер А. Пуелленберг, відомий експерт у справах міжпланетних перелетів, сконструював модель поштової ракети. Ця випробувана модель є комбінацією з ракети і літака. Вона має 2 метри довжини і 2,6 м. ширини. Припускають, що з винаходом цього типу ракети відкривається нова ера в поштових зносинах між найвіддаленішими пунктами земної кулі, а зокрема між Америкою і Європою. З її допомогою „ракетні листи”, вистрілювані з Нью-Йорку, досягатимуть Гамбурга менше як за годину.

Таємниця „літаючих тарілок”

Компетентні фахівці твердять, що так звані „літаючі тарілки”, — об'єкт сенсаційних пові-

домлень світової преси від 1948 року і до сьогодні, є винаходом німецьких авіоконструкторів. Цей грізний винахід не вспів використати гітлерівський уряд, і він дістався до рук американцям та росіянам після капітуляції Німеччини в 1945 році. Отже, „літаючі тарілки” є спільною таємницею ЗДА і ССРСР. Вони являють собою круглої форми новий тип керованого з віддалі і не обсаженого залогом турбіно-ракетного літака, що може розвивати неймовірну швидкість — до 3.500 миль на годину!

Чи так воно є в дійсності?

З ПАМ'ЯТОК НАШОЇ ДАВНИНИ

„Граматику” М. Смотрицького і „Аритметику” Л. Магніцького називали свого часу „вратами учености”.

Праця Л. Магніцького лише почасти схожа на сучасні підручники аритметики: вона включає не тільки рахунки, але також подає відомості з алгебри, астрономії, геометрії, тригонометрії, навігації і є свого роду енциклопедією математичних знань. Її видано майже 250 років тому.

„Арифметика, или числительница, есть искусство честное, независтное и всем удобопонятное, многопольнейшее и многохвальное, — рекомендує Магніцький свою книжку.

Поруч з викладом правил, у ній подано численні приклади та задачі на різні теми й випадки.

Ось одна з таких задач:

„Єдин чоловік вип'є кадь питія за 14 день, а з жоною вип'є тоє ж кадь за 10 день, і відательно еств в колико днів жона його особно вип'є тоє ж кадь”.

Чи зможете Ви, читачу, відповісти на це питання?

ЦІКАВІ ЗНАХІДКИ АРХЕОЛОГІВ

Цікаві матеріали дали розкопани стародавнього Чернігова, що їх провадила вліті цього року експедиція Інституту археології Академії наук Української ССР. Знайдено житла з глиняними долівками та печами і різні предмети хатнього вжитку: глиняний посуд, скляні браслети, залізні ножі тощо.

Уліті цього року відновлено розкопи стародавнього міста Ольвія, заснованого дві з половиною тисячі років тому в межах теперішньої України, на землях скітських племен.

Під час розкопів цього року в Ольвії відкрито поверховий будинок, в якому, судячи з великої кількості знайдених монет, розміщався монетний двір цього всликого, як на ті часи, міста, — центру економічного й культурно-політичного життя краю.

Цього року в Ольвії знайдено також мармурову статую жінки заввишки півметра, велику кількість глиняного посуду, кістяні статуетки, а також мистецькі вироби з міді та олова.

НОТАТКИ ЧИТАЧА

ПОВІСТЬ ДОКІЇ ГУМЕННОЇ „ВЕЛИКЕ ЦАБЕ”

Цими днями на книжковому ринку появилась оригінальна повість званої нашої письменниці Докії Гуменної під назвою „Велике Цабе”.

Авторка поставила собі нелегке завдання — подати читачеві художніми засобами літературного твору відомості про передісторичну трипільську культуру, що сягає в силу давнину, 4-5 тисячоліть від наших днів, і що її численні пам'ятки відкрито при розкопах на теренах України за останнє півстоліття.

Перші цінні знахідки речей-свідків тієї прадавньої культури (уламки посуду з чудовим, майстерним орнаментом, статуетки тощо) дали археологічні розкопани під Києвом, наприкінці минулого століття, на ланах коло м. Трипілля. Звідси й походить назва „трипільської культури”.

Дальші дослідження вчених археологів дають чимало доказів на те, що терени сучасної України аж до Дунаю і Карпат у прадавні часи населявала високорозвинена хліборобська громада, що становила ланку в хліборобській культурі Єгипту, Месопотамії, Китаю та Індії і була, як твердить один англійський археолог, культурою „світанку європейської цивілізації”.

Для нас, українців, відомості про трипільську культуру набувають особливої ваги, бо вони доводять, що хлібороби, які жили п'ять тисяч років тому на території сучасної України, — це наші прямі предки. Отже, ми маємо право, як каже авторка „Великого Цабе”, пишатися своєю родовитістю та глибоким коренем українського народу в українській землі. Бо ж ці предки „...живуть у нас самих, вони через безконечний ланцюг поколінь і, всупереч також безконечним домішкам, руїнам, загиблям, чужорідним колонізаціям та начебто винищенням дощенту, — відроджуються безсмертно в сучасному українцеві, його світовідчужанні, моральній і етичній поведінці, звичаях, традиціях, побуті, мові і політичних ідеалах”...

Авторка повісти відкриває перед читачем завісу нашої передісторії і веде його разом із своїм героєм Лукою Савуром — молодим археологом і скульптором — у таємничий і чарівний світ, що припав пилом тисячоліть. У казковому сні-мандрах Лука Савур, заклятий старостою роду, паніматкою „гасати по світі”, — гнаний жагою подвигів, жадою волі і незалежності, потрапляє з однієї толоки-селища роду до другої, шукаючи вільних звиятців-побратимів.

У цікавій сюжетовій ситуації читач пізнає побут, звичай і обряди трипільців, форми їхнього співжиття на підставі наукових даних, що ними послуговувалася письменниця.

За визнанням наших археологів, Докія Гуменна, взявши за ідейну основу свого твору — показ едності між сучасною українською етично-побутовою культурою та культурою трипільською — зробила це вправно і переконливо, відтворивши величний образ нашого минулого.

Повість, „Велике Цабе” треба всіляко рекомендувати широкому загалові й, зокрема, нашій молоді, бо вона кидає яскравий жмут світла на ті скарби, що їх досі посідало лише вузьке коло фахівців-археологів. А вони, ті скар-

З ЖИТТЯ СУМ-У

ПРИВІТ ГЕНЕРАЛА АЙЗЕНГАВЕРА ДЛЯ І ЗДВИГУ СУМА

У привітальній телеграмі, що її одержав з нагоди І Здвигу СУМА її голова Василь Омельченко, ген. Айзенгавер заявляє:

„Хай мені буде вільно висловити мої найкращі побажання цьому великому Здвигові. Спілка Української Молоді Америки може гордитися своїми прекрасними досягненнями в поширюванні доброго громадянства та в зберіганні українського духа спротиву проти тиранії. В Україні комуністичні зусилля знищити прагнення волі катрапили на завзятий спротив.

Я щиро вірю, що Ваші приятелі і рідні за залізною завісою колись знову будуть спроможні влаштувати собі життя відповідно до їх переконань, з вірою, що тільки Господь може керувати справою їхньої долі”.

ІСПИТ ВИТРИМАНО!

Перший Всеамериканський Маніфестаційний Здвиг СУМ'у

Присутніх 3800 осіб.

Шойно тепер, коли українська громадськість у ЗДА позитивно оцінила Здвиг, а преса окреслила його словом „величавий” („Свобода”, „Америка”), ми, члени СУМ'у, маємо право ствердити, що Спілка Української Молоді Америки склала іспит зрілості!

Привітальна телеграма учасникам Здвигу від кандидата на президента ЗДА Двайта Айзенгавера та виразно окреслена ціль Здвигу в американській пресі („Нью-Йорк Таймс”), як маніфестація української молоді „проти російського імперіялізму” — вказує на те, що протикомуністична діяльність СУМ'у пабуває чимраз більшого визнання серед провідних американських кіл.

Такого вислідку протягом трирічної діяльності добивався СУМ в Америці — і свого осягнув. Безпосереднім наслідком

би — відомості про трипільську культуру, видобуті з-під землі, каже авторка у своєму післяслові, повинні стати надбанням кожного українця, бо й мала дитина мусить знати, що наш нарід має п'ятитисячолітню історію...

Тим то треба радо привітати Докію Гумену з виданням цієї цікавої і корисної книжки.

Зовні книжка справляє дуже приємне враження. Видано її фотографічним способом надзвичайно охайно та дбайливо і ілюстровано понад 300 репродукцій-знахідок трипільських розкопін. Гарна й виразна обкладинка арт. маляра П. Холодного.

В. Юрченко

лідком цього настала також зміна у поглядах на СУМА і деяких кіл українського громадянства, які три роки тому „не бачили потреби” творення нової молодечої організації в ЗДА.

Участь Осередків

З 30-ти Осередків СУМА активну участь у Здвигові взяло 16, з загальною кількістю 485 сумівців, сумівок та юнаків в одностроях. Були заступлені такі Осередки: Нью-Йорк, Ньюарк, Клівленд, Джерсі Сіті, Сіракуз, Боффало, Філадельфія, Пассейк, Трентон, Джансави, Чикаго, Йонкерс, Рочестер, Віліментік, Балтімор і Гартфорд. Цим Осередкам належить найвище признание, і в першу чергу таким віддаленим, як Боффало, Рочестер, Клівленд та Чикаго. Щоправда, з Чикаго прибула на Здвиг тільки делегація від одного Осередку — Північ (у Чикаго є три Осередки), який нараховує понад 200 членів, але відстань до Філадельфії (450 миль) та кошти подорожі цілком виправдують таке малочисельне заступство. Одначе, не можна нічим виправдати відсутність на Здвигові тих Осередків, які знаходяться значно ближче до місця Здвигу, як, наприклад, Амстердам. Управи цих Осередків виявили свою нездібність іти спільним фронтом зі своїми друзями.

Осередки, що взяли участь у Здвигові, коштом своїх членів придбали однострої, відзнаки та прапори, що надало маніфестації імпазантного вигляду.

Але найбільше призначення заслуговує Осередок СУМА у Філадельфії, Голова якого д. І. Крочак, разом з дд. С. Голубом та М. Солтисом, очолювали Підготовчий Комітет Здвигу, а члени творили допоміжну силу в його переведенні. Художнє оформлення трибуни та відповідні написи майстерно виконала сумівка Христина Довгаль.

На місце Здвигу Осередки прибували винайнятими автобусами та власними автами.

Об'єкти Здвигу

На зеленій мураві, під овочевим садом споруджено трибуну та встановлено дві шогли для прапорів. Праворуч і ліворуч трибуни на всій довжині площі залучено по два потужні голосники, через які йшли передачі від командного посту, що містився в наметі недалеко трибуни. У кількох місцях площі, а також на трибуні були розставлені мікрофони для надавання розпоряджень, промов, виступів і ін. У трьох наметах хоронилося їжа, напої тощо — для потреб присутніх. Сумівки Філадельфії мали гарячі дні роботи.

На випадок дощу на площі були напняті величезні намети, що разом могли вмістити 3.000 людей.

Фінансово-господарчий референт д. Кейс подбав про підведення рур з водою до площі, і сам позиченим трактором підвозив матеріали для різних споруд. Для художніх виступів Осередків перед трибуною був споруджений дерев'яний поміст.

ight acid and zinc from an old storage
La- battery.

Ukrainian Youth End Rally

Special to THE NEW YORK TIMES.

PHILADELPHIA, Sept. 7—More than 3,000 members of the Ukrainian Youth of America organization wound up today a two-day anti-Communist rally on the grounds of St. Basil's Academy in Fox Chase. The youth are protesting Russian imperialism and fighting for an independent Ukrainian state. The purpose of the rally was to "reveal the true face of communistic imperialism intentions against the free world" and mobilize youth activities against them.

fifty fi
will be
houses
ize the
types
counter
loft di
sure ar
By v
hook e
men w
tus use
The
wholly
Grumet
directe
a time
theory
fighting
"Whi

„Нью-Йорк Таймс” про Здви́г СУМА

У невеличкому будиночку СС. Василянок, в чотирьох його кімнатах, були розміщені виставки: підпільних видань (керівник проф. Л. Шанковський), філателістична (Я. Петеш) та народного мистецтва, на якій були виставлені експонати Осередку СУМА в Балтімор. Виставки відвідало тисячу осіб, чотириста з яких на філателістичній виставці придбали пропам'ятні картки Здви́гу, що їх з марками підпільної пошти та з відповідним штемпем вислали своїм знайомим і рідним в усі закутки світу.

Спілка Української Молоді ширю вдячна керівникам згаданих виставок, які не пошкодували ні часу, ні труду, щоб дати можливість молоді познайомитися з цінними документами визвольних змагань українського народу та переконатися, що народне мистецтво нашого народу ніколи не вмере й не загине.

Підготовка до Здви́гу та його переведення коштувало СУМА біля 5 тисяч доларів.

Перегляд роботи

Перший день Здви́гу (субота 6 вересня) був присвячений внутрішньому переглядові роботи Осередків та їх готовності до маніфестації. Вранці всі Осередки були вицвікувані півколом перед трибуною і під звуки американського та українського гімнів віддали честь піднесеним прапорам. У цей день під проводом проф. С. Вожаківського відбулася художня самодіяльність Осередків — співи, танці, деклямації. Окремі Осередки завзято конкурували між собою в спортивній умілості. Пізно вночі відбулася зустріч Осередків у театральній залі посілостей СС. Василянок.

Вночі випав дощ, дехто дрижав від холоду, але коли о 7 год. пролунали над площею звуки українського маршу „Вперед” — всі, як один, вийшли з наметів, щоб продовжувати маніфестацію.

Після піднесення прапорів відбулася служба Божа в греко-католицькому й православному обрядах, з промовами священників.

Словом до молоді Голова Головної Управи СУМА В. Омельченко відкрив ділову частину Здви́гу.

День видався соняшний. Безупину прибували авта з гостями. Вісімсот різнокольорових автомашин стояли ря-

дами довкола площі. Українське громадянство своєю масовою участю в Здви́гові довело, що воно цінить роботу своєї молоді, і за це йому — щире спасибі!

Прибули також українські мистці слова та пера, громадські й політичні діячі. Сумівці бачили їх і, хоч з огляду на обмежений час не мали змоги належно привітати — їхня присутність додала молоді сил і бажання праці на користь України.

Три тисячі гостей заповнило площу. Ініціатори Маніфестації не сподівались чогось подібного. І хоч на популяризацію Здви́гу використано всі пропагандивні засоби — радіо, летючки, афіші, пресу, що коштувало понад тисячу доларів, мало було надії, щоб знайшлося багато охочих шукати Факс Чейз за 12 миль від Філадельфії.

Один по одному виголошували привіти представники українських організацій: Об'єднання Бувших Всяків — Українців, НТШ, Товариства був. Вояків УПА, Учительської Громади у Філадельфії, Центральної Гетьманської Організації, Редакції „Америки”, ООЧСУ, Пласту та ін. Письмові привіти відчитано від: ЦК СУМ'у, КК СУМ'у в Канаді, „Самопомочі”, Станиці Братства був. Вояків Української Дивізії у Філадельфії, УВАН, п. В. Авраменка, п. В. Дорошенка та ін.

В порядку отримування перечислено двадцять американських організацій молоді, які бажали Здви́гові СУМА найкращих успіхів. Серед них — чоловіча й жіноча християнські організації ІМКА та ІВКА, Американський Відділ Світової Асамблеї Молоді та ін.

Маніфестаційна частина

Член Головної Управи СУМА, В. Коваль, промовою до учасників Здви́гу відкрив маніфестаційну частину. Остерігаючи Америку перед загрозою червоної Москви, промовець звертав увагу деяких американських політиків на їхню хибну тактику в поборюванні комунізму, твердячи, що доля вільного світу рішатиметься на землях, ще перед останньою війною окупованих Москвою. Закликав також до поборення русофільства у ЗДА, як однієї з перешкод у боротьбі проти комуністичного імперіалізму.

Відозву до української молоді в ССРСР відчитав д. Є. Івашків, а звернення до американської молоді д. І. Шанковський. Обидві відозви схвалено оглєсками присутніх. Тексти відозв і промов вручено представникам установ та преси.

Далі з привітаними виступали представники центральних українських організацій, що займали місце на трибуні. Від УККА — адв. М. Пізняк, від УНСоюзу — д-р Д. Галичин, від „Провидіння” — п. М. Утриско, від Білоруського Конгресового Комітету — д-р Шорс та ін. Далі вітала молодь СУМА заступниця голови американської республіканської молоді п. Дональд Ерт. Окрема подяка сумівській молоді належить п. Скубикові з Вашингтону, який у зв'язку зі Здви́гом подбав про популяризацію СУМА серед американців.

Дефіляда Осередків перед трибуною пройшла вдало і з піднесенням.

Цокотіли фотоапарати репортерів та amatorів. Запрошений на Здви́г п. Мокляк зі своїм кіноустаткуванням мав так багато об'єктів до фільмування, що й не зчувся, коли вичерпались його 1500 футів кіноплівки, а Здви́гові ще й не видно було кінця.

Вже в сутінках проф. С. Вожаківський роздавав нагороди учасникам художньої самодіяльності. Осередок СУМА ім. УПА у Філадельфії прийняв від Головної Управи спеціально виготовлений переходовий прапор для кращого з кращих Осередків.

Пізно увечері надійшла телеграма від ген. Д. Айзенгера, яка кільканадцять годин пролежала на пошті, аж поки поштарі не знайшли на мапі місце Здвигу.

Основне попереду!

Скапіталізувати успіхи Здвигу — це не менш відповідальне завдання, як його влаштувати. Найголовніше — подбати про те, щоб американська молодь почула звернення СУМА. З цією метою на адреси американських установ, пресових бюро, радіовислень, коледжів, університетів, організацій молоді та окремих політиків і державних мужів Головна Управа СУМА розсилає видруковані в англійській мові звернення з додатком, також в англійській мові, відозви до української молоді. В залученому листі ГУ в імені СУМА просить американців довести цю відозву до відома американської молоді. Спеціально підготовляється матеріяли для кандидатів у президенти з додатком кільканадцяти фот зі Здвигу.

Найбільша трудність виявилась з відозвою до української молоді в ССРСР, що може бути туди передана тільки через потужні радіовисильні. Цю відозву ГУ вислала до українських відділів радіовислень у ЗДА, Італії, Ка-

Богдан Лепкий

**
*
Хоч зламані списи
Й подертий стяг, —
Високо їх неси
В своїх думках!

Високо їх неси
В своїх думках —
Синам передаси
На новий шлях.

Хоч нині чорна ніч,
Так завтра день, —
Гони розпуку пріч,
Співай пісень!

Широких як простір
З землі до зір,
В побіду правди вір,
В побіду вір!

наді та Еспанії. Ще не маємо відомостей про передачі з Європи та Канади, проте „український” відділ Голосу Америки під керівництвом п. Григор'єва вже показав, чим інтересам він служить. Відозва з-під пера п. Григор'єва, яку він достосував до смаку російських імперіялістів, вийшла така, що Головна Управа СУМА категорично спротивилась її передачі за „залізну заслону”. В. К.

Піднесення прапора на відкритті Здвигу Спілки Української Молоді Америки.

4 Крайовий З'їзд СУМ-у в Канаді

31 серпня 1952 р. відбувся в Торонто IV Крайовий З'їзд Спілки Української Молоді в Канаді. В З'їзді взяли участь 39 делегатів з 58 мандатами від 15 Осередків. Наряди З'їзду пройшли в діловій формі й атмосфері. На З'їзді наспіли привітання: від Української Католицької Церкви, від ЦК СУМ'у і Крайових Комітетів СУМ'у з інших країн та від українських громадських установ. Усно зложили привітання: член КЕ МУН Яр. Білак, від ГУ ЛВУ — П. Баб'як, від ГУ Т-ва б. Вояків УПА М. Кулик та голова Куреня Старших Пластунів у Торонті Я. Соколик.

Керувала З'їздом Президія в складі: мгр. В. Кліш — голова, Я. Сербин і І. Корда — заступники, інж. Ю. Сумик і Т. Буйняк — секретарі. На почесного члена Президії покликано духовного опікуна СУМ'у в Канаді о. Я. Бенеша.

Важливою точкою програми З'їзду було звітування уступаючого КК СУМ'у. Із звітів можна було довідатись про зріст сумівських клітин та число членів (1605), про організування двох перших юнацьких відділів, про великі старання пресового відділу продовжувати серед тяжких матеріальних обставин видавання журналу „На Варті“, як також про успіхи фінансово-господарської рефертури. Через неоправдану неприсутність культурно-виховного керівника не можна було почути звіту про проведenu внутрішню роботу в цьому секторі.

Від Контрольної Комісії звітував її голова д. П. Колісник, який у своєму звіті відмітив успіхи і недоліки уступаючого КК. Внесок на уділення абсолюторії З'їзд схвалив одноголосно.

Для праці в З'їзді було обрано кілька комісій. Намічений бюджетовою комісією бюджет передбачує в прибутках, як ніколи досі, — суму \$ 14.000.00, що свідчить про невпинний ріст СУМ'у в Канаді. При збільшенні бюджету взято під увагу поширення внутрішньо-виховної роботи та плани праці над Юним СУМ'ом, а зокрема — видавничі справи.

Програмову доповідь виголосив д. В. Кушмелин. Доповідач звернуv особливу увагу на справи виховання. Зовсім обгрунтовано вказав на дотепершні недоліки у системі виховної праці, що мала на меті насамперед показати СУМ як дійову організацію в суспільно-господарському секторі, даючи у висліді радше тільки хвиливі емоції та зовнішній ефект. У такій системі знаходилося замало місця на викристалізування дійсних характеристик сумівців, що їх має виховувати СУМ. На майбутнє це мусить бути виправлене.

Над звітами і програмовою доповіддю розвинулась ділова дискусія. На жаль, треба ствердити, що частина дискутантів не була всилі підняти понад дрібничкові несуттєві справи.

З'їзд виніс засадничі постанови: про створення фонду сумівських домівок, уточнення внутрішньо-виховних справ, посилення праці над організуванням Юного СУМ'у, значне поширення видавничої діяльності та розгорнення зовнішніх зв'язків. Як особливе завдання, З'їзд схвалив видавати юнацький журнал, який повинен бути центральним органом Юного СУМ'у.

Новий Крайовий Комітет СУМ'у обрано в такому складі: **В. Кушмелин** — голова і керівник видавничого відділу, **Т. Буйняк** — I-ий заступник, **Б. Гірник** — II-ий заступник і орг. реф., **В. Макар** — секретар, **П. Микуляк** — фін.-госп. реф., **ред. Л. Сенишин** — культ.-вих. керівник і в. о. голови Виховної Ради, **Р. Мізур** — прес. кер., **І. Кузів** — зовн. зв'язки, **М. Фіголь** — соц. охорона, **Юркевич** — кер. Ю. СУМ'у, **інж. П. Бубела** — спорт. реф. Головою Контрольної Комісії обрано **Л. Гусина**, а головою Товариського Суду — **мгра В. Кліша**.

Беручи до уваги проведenu працю СУМ'у в Канаді за весь час його існування, можна сказати, що вона позначилась чималими успіхами, не зважаючи на всі труднощі еміграційного життя та нерідко й перешкоди, збоку деяких інших суспільно-громадських організацій. Великим успіхом СУМ'у на зовнішньому відтинку є його участь у Світовій Асамблеї Молоді. До речі, сумівський представник був єдиним делегатом Канади на цьогорічній Конференції Ради С. А. М. у Дакарі в Африці. — Коли представник іншої молодечої організації на З'їзді визнає, що СУМ своєю працею здобув собі повне право громадянства в Канаді, то це дуже багато говорить про зріст та значення СУМ'у. СУМ завжди змагав тільки до загального добра української молоді і до цього змагатиме і в майбутньому. Своїми ідеями СУМ здобуває доступ також до молоді, народженої в Канаді, про яку дуже часто можна почути, що вона „пропаща“ для українців.

Не зважаючи на всі труднощі, СУМ твердо змагає до наміченої мети. СУМ вірить, що в цьому йому допоможуть Українські Церкви, організоване українське суспільство та громадські діячі, свідомі тієї істини, що майбутнє української нації лежить в українській молоді.

Р. Мізур
прес. керівник

Українці на 4 Конференції Ради Світової Асамблеї Молоді

Четверта Конференція Ради Світової Асамблеї Молоді (WAY) відбулася в Дакарі на побережжі Зах. Африки від 3-го до 13-го серпня 1952 р. В Конференції взяли участь делегації 26 держав, — приблизно 120 делегатів. Між делегатами були заступлені мабуть всі професії, раси, релігії та політичні угруповання.

Для прискіпшення праці Конференції були створені слідуочі комісії:

1) розбудови, 2) адміністративно-фінансова, 3) дискримінації, 4) фахового вишколу, 5) еміграції.

Комісія розбудови радила над справами прийому нових членів, співпраці з ОН та іншими інтернаціональними організаціями, розбудови студентських, жіночих та хліборобських організацій у колоніальних країнах, над справами молоді поза залізною заслоною.

Комісія адміністративно-фінансова виговила бюджет на наступні два роки і радила над тим, як збільшити приходи САМ.

Комісія дискримінації була переповнена неграми й арабами, які часто дуже гостро виступали проти колоніальної політики різних держав. Ця Комісія підговила ряд резолюцій для поборовання расової, політичної, релігій-

ної та всіх інших форм дискримінації.

Комісія фахового вишколу радила над суто практичними справами, як навчати молодь відповідних фахів і як спрямовувати молодь до вивчання фахів, що відповідають її здібностям.

Комісія еміграції підготувала резолюції для поліпшення еміграційних законів, головню в Канаді й Америці, для практичної допомоги емігрантам, різних навчальних курсів, полегші в нострифікаціях тощо.

Після нарад комісії відбулось декілька пленарних сесій, на яких було декілька промов, дискусія над резолюціями і під кінець — вибори.

На Конференції були присутні представники преси, завдяки яким Конференція була темою тижня у всій французько-африканській пресі, а також два представники Об'єднаних Націй, особистий представник генерального секретаря ООН Тригве Лі — Рішард Де Руссі Де Салс, і голова Молодечої Секції ЮНЕСКО П'єр Франсуа.

Українська молодь є єдиною з-поза залізної заслони, яка належить до САМ. Наша участь у САМ почалась минулого року, коли п. Ю. Шмігельський, представник СУМ-у в Канаді, був одним із 17-членної канадської делегації на Генеральну Асамблею САМ в Ітака (ЗДА) вліті 1951 р. Він опісля був членом підготовчого комітету до Всеканадської Конференції Молоді, яка відбулась в Отаві 31. 5.-1. 6. 1952., і в якій взяло участь 51 делегатів від 29 молодечих організацій.

В цій конференції взяли участь 4 делегати від СУМ'у: інж. Мацьків, п. Войчишин, п. Ю. Шмігельський і інж. В. Гаврилишин. Завдяки солідному вкладові праці всіх українських делегатів, наша делегація здобула для себе респект, і інж. В. Гаврилишина вибрано до 5-тичленної Канадської Екзекутиви для САМ.

Згодом, на першій екзекутивній конференції вибрано В. Гаврилишина на одинокого канадського делегата на 4-ту Конференцію Ради САМ.

Наша участь у цій Конференції вповні успішна. Це вперше українець репрезентував всю молодь якоїсь держави, і цей факт зробив на всіх делегатів поважне враження. До речі, під час нарад ніхто не називав делегата на прізвище, тільки говорив „Канада” або „Українська Канада”. — Висловивши свої аргументи в декількох промовах, делегат запропонував кілька резолюцій, які були прийняті одногосно.

Ці резолюції уможливають українським молодечим організаціям, а також молодечим організаціям інших народів з-поза залізної заслони, вступати в Державні Комітети САМ в країні свого перебування, і тоді використовувати своє членство в САМ для своїх членів.

Дальші резолюції мали на меті практичну допомогу молодим емігрантам, як організування скорочених курсів навчання, полегші в нострифікаційних правилах, поборювання дискримінаційного еміграційного законодавства і т. д. Одна резолюція висловлює заяву підтримки з боку САМ для поневолених народів, які змагаються за повне примінення Універсальної Деклярації Людських Прав.

Українського делегата вибрано до Комісії Розбудови при Світовій Екзекутиві САМ, яка є відповідальна за прийом нових членів, справи дисциплінарного характеру та всі нові проекти.

На відгінку приятельських взаємин та контактів успіхи були ще кращі. Делегат був запрошений до британського консула, якого батько був колись консулом у Чернівцях і який з заінтересуванням говорив про проблеми Східньої Європи, а головню України. Делегат рівню ж дискутував з американським консулом, який був консулом у Варшаві до 1947 р. (Це він організував втечу Миколайчика) і який щиро обстоював принцип самостійної України та взагалі розподілу російської імперії на національні держави.

Подібні розмови відбулись із швейцарським консулом. Як американський, так і швейцарський консул дали делегатові спрямування до своїх колег-консулів у Торонті.

В американській делегації був член екзекутиви Студентської Демократичної Акції, який пробуватиме зорганізувати ряд дискусійних вечорів в американських університетах, де головними промовцями були б наші провідники антикомуністичних рухів, колишні політики і т. д.

Участь українського делегата на цій Конференції зміцнила його позицію в канадській екзекутиві, і цей факт може мати позитивні консеквенції.

Цікаво було обсервувати, як представники французьких колоній, в присутності французьких делегатів та представників колоніальної адміністрації, гостро критикували французьку колоніальну політику визиску африканців тощо. Одним словом, населення колоній має без порівняння більше політичної свободи, ніж мають наші брати в „найбільш демократичній країні”.

Рівню ж можна було запримітити, що між муринами є виразні самостійницькі тенденції, про що наш загал мало знає. Неграм бракує освічених людей для обсади державної апаратури, але вони це з часом поборюють, і можна сподіватися, що ще в цьому столітті постане ряд самостійних африканських держав народів, про існування яких ми майже нічого не знаємо.

- Для нас, українців, двері САМ є вповні відкриті. САМ дає нам змогу виступати на міжнародньому форумі, давати молодій генерації всього світу правильний образ наших позицій, наших прав і аспірацій. **В. Гаврилишин.**

З ініціативи Осередку СУМА ім. 30 Червня в Йонкерсі, на весілля Зеновії Мороз з Левом Гладчуком, яке відбулося дня 30-го серпня, перепроваджено збірку на Визвольний Фонд, яка у висліді дала \$42.50. За згодою п. Гладчука, \$21.25 призначено на Визвольний Фонд, \$21.50 на журнал „Крила”. Збірку перепровадили: Коцур Софія, Шульган Степан і Романчик Роман.

Гроші передано на руки Головної Управи СУМА.

ВИМІРЯНИЙ ПОДАРУНОК ДЛЯ БЛИЗЬКИХ І ДРУЗІВ!

Вимагайте у Вашій книгарні щедро ілюстровану пригодницьку повість **Докії Гуменної**

Велике Цабе

що знайомить із мистецтвом прадавньої України.

160 стор. Понад 300 ілюстрацій-зразків трипільської культури. Ціна 2.50 дол.

Книгарням знизка 30%.

Перший в Америці український

БАГАТОІЛЮСТРОВАННИЙ ЖУРНАЛ МОЛОДИХ

К
Р
И
Л
А

**ЖУРНАЛ
МОЛОДИХ**

„К Р И Л А“

„КРИЛА“ — місячник літератури, культури й громадсько-політичного життя, що спеціальну увагу приділяє молоді. В журналі співпрацюють відомі українські наукові, культурні й мистецькі сили.

„Крила“ — приносять вістки з поневоленої України та вказують українській молоді шлях до її визволення.

„КРИЛА“

видає Спілка Української Молоді Америки.

Ціна примірника 30 центів (з пересилкою 35 центів).

Книгарням 20% знижки.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

У ЗДА — на рік ..... \$3.60 — на пів року \$2.00
В інших країнах — на рік ..... \$4.00 в рівновартості аме-
— на пів року ..... \$2.50 риканського долара.

Гроші слати моні-ордером, готівкою (в коперті), або поштовими марками. Передплату з країн за межами ЗДА полагоджуємо після попереднього домовлення. — **Замовлення слати на адресу:**

„THE WINGS“, P.O. Box 211, Cooper Sta., New York 3, N.Y.

Читайте! Поширюйте! Передплачуйте!